

Utkast till lagrådsremiss

Stärkt skydd mot diskriminering i skolan

Regeringen överlämnar denna remiss till Lagrådet.

Stockholm [Klicka här](#) för att ange datum.

Alice Bah Kuhnke

Helena Swenzén
(Kulturdepartementet)

Det huvudsakliga innehållet i utkastet till lagrådsremiss

I utkastet till lagrådsremiss föreslås ändringar i diskrimineringslagen (2008:567) och skollagen (2010:800) i syfte att stärka skyddet mot diskriminering för barn och elever i sådan verksamhet som regleras i skollagen. Förslagen innebär att Statens skolinspektion får rätt att som part föra talan om diskrimineringsersättning för en enskild som medger det i mål om diskriminering i skollagsreglerad verksamhet. Skolinspektionen ska också kunna utreda anmälningar om diskriminering på ett effektivt sätt. När Skolinspektionen för talan om diskrimineringsersättning ska myndigheten också få föra annan talan för den enskilde om denna medger det.

Vidare föreslås att tillsynen över diskrimineringslagens bestämmelser om aktiva åtgärder mot diskriminering när det gäller verksamhet enligt skollagen flyttas från Diskrimineringsombudsmannen till Skolinspektionen. Skollagens bestämmelser om tillsyn ska då tillämpas.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 mars 2019.

Innehållsförteckning

1	Beslut	4
2	Lagtext	5
2.1	Förslag till lag om ändring i diskrimineringslagen (2008:567)	5
2.2	Förslag till lag om ändring i skollagen (2010:800)	8
3	Ärendet och dess beredning	9
4	Gällande rätt	9
4.1	Barnkonventionen	9
4.2	Diskrimineringslagen	10
4.2.1	Diskrimineringsförbuden	10
4.2.2	Aktiva åtgärder mot diskriminering	11
4.2.3	Tillsyn	12
4.3	Skollagen	12
4.3.1	Kränkande behandling	12
4.3.2	Aktiva åtgärder mot kränkande behandling	13
4.3.3	Tillsyn	14
5	Skyddet mot diskriminering på skolområdet behöver förstärkas	14
6	Skolinspektionen ska få föra talan om diskrimineringsersättning	19
6.1	Skolinspektionen ska kunna utreda anmälningar	22
6.2	Tillämpliga bestämmelser om rättegången	23
7	Tillsynen över arbetet med aktiva åtgärder flyttas till Skolinspektionen	23
8	Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser	26
9	Konsekvenser	27
9.1	Förstärkt tillsyn av diskrimineringslagen på skolområdet	27
9.2	Alternativa lösningar	27
9.3	Samhällsekonomiska konsekvenser	28
9.4	Konsekvenser för Skolinspektionen	28
9.5	Konsekvenser för DO	29
9.6	Konsekvenser för Skolverket	30
9.7	Konsekvenser för barn och unga samt utbildningsanordnare	30
9.8	Konsekvenser för domstolarna	31
9.9	Konsekvenser för jämställdheten	31
10	Författningskommentar	32
10.1	Förslaget till lag om ändring i diskrimineringslagen (2008:567)	32
10.2	Förslaget till lag om ändring i skollagen (2010:800)	34
Bilaga 1	Sammanfattning av betänkandet Bättre skydd mot diskriminering (2016:87)	36

Bilaga 2	Betänkandets lagförslag i relevanta delar	37
10.3	Förslag till lag om ändring i diskrimineringslagen (2008:567)	37
10.4	Förslag till lag om ändring i skollagen (2010:800).....	40
Bilaga 3	Förteckning över remissinstanser	50

1 B e s l u t

Regeringen har beslutat att inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i diskrimineringslagen (2008:567),
2. lag om ändring i skollagen (2010:800).

2 Lagtext

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i diskrimineringslagen (2008:567)

Häri genom föreskrivs i fråga om diskrimineringslagen (2008:567)

dels att 4 kap. 1 § och 6 kap. 2, 7, 10 och 11 §§ ska ha följande lydelse,
dels att det ska införas en ny paragraf, 4 kap. 6 a §, och närmast före
4 kap. 6 a § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 kap.

1 §

Diskrimineringsombudsmannen ska utöva tillsyn över att denna lag följs. Ombudsmannen ska i första hand försöka få dem som omfattas av lagen att frivilligt följa den.

Ombudsmannens tillsyn omfattar dock inte tillsyn över att bestämmelserna i 3 kap. om aktiva åtgärder följs när det gäller utbildning eller annan verksamhet som regleras i skollagen (2010:800). Av 6 a § framgår att Statens skolinspektion ska utöva denna tillsyn.

Bestämmelser om ombudsmannens uppgifter finns också i lagen (2008:568) om Diskrimineringsombudsmannen.

Statens skolinspektion

6 a §

Statens skolinspektion ska utöva tillsyn över att bestämmelserna i 3 kap. om aktiva åtgärder följs när det gäller utbildning och annan verksamhet enligt skollagen (2010:800). För Skolinspektionens tillsyn gäller bestämmelserna i 26 kap. 2–18 §§ skollagen.

Av 6 kap. 2 § framgår att Skolinspektionen får föra talan i domstol för en enskild som medger det. Av 26 kap. 8 a § skollagen framgår att Skolinspektionen i samband med det kan genomföra viss utredning.

6 kap.

2 §

Diskrimineringsombudsmannen, eller en ideell förening som enligt sina stadgar har att ta till vara sina medlemmars intressen och som inte är en sådan arbetstagarorganisation som avses i tredje stycket, får som part föra talan för en enskild som medger det. När ombudsmannen eller föreningen för sådan talan får ombudsmannen eller föreningen i samma rättegång också föra annan talan för den enskilde om han eller hon medger det. I mål enligt 1 § första stycket förs ombudsmannens talan i Arbetsdomstolen. För barn under 18 år som inte har ingått äktenskap krävs vårdnadshavarens eller vårdnadshavarnas medgivande.

Rätt att som part föra talan för en enskild som medger det har

1. Diskrimineringsombudsmannen,

2. Statens skolinspektion i mål om tillämpningen av 2 kap. 5, 7 och 19 §§ som avser verksamhet som regleras i skollagen (2010:800), och

3. en ideell förening som enligt sina stadgar har att ta till vara sina medlemmars intressen och som inte är en sådan arbetstagarorganisation som avses i fjärde stycket.

När ombudsmannen, Skolinspektionen eller föreningen för sådan talan får de i samma rättegång också föra annan talan för den enskilde om han eller hon medger det. I mål enligt 1 § första stycket förs ombudsmannens talan i Arbetsdomstolen. För barn under 18 år som inte har ingått äktenskap krävs vårdnadshavarens eller vårdnadshavarnas medgivande.

För att få föra talan ska föreningen med hänsyn till sin verksamhet och sitt intresse i saken, sina ekonomiska förutsättningar att föra talan och förhållandena i övrigt vara lämpad att företräda den enskilde i målet.

När en arbetstagarorganisation har rätt att föra talan för den enskilde enligt 4 kap. 5 § lagen (1974:371) om rättegången i arbetstvister, får ombudsmannen eller föreningen föra talan bara om arbetstagarorganisationen inte gör det.

7 §

I mål enligt 1 § andra stycket kan det förordnas att vardera parten ska bära sin rättegångskostnad, om den part som har förlorat målet hade skäligen anledning att få tvisten prövad. Detta gäller dock inte när Diskrimineringsombudsmannen för talan för en enskild enligt 2 §.

I mål enligt 1 § andra stycket kan det förordnas att vardera parten ska bära sin rättegångskostnad, om den part som har förlorat målet hade skäligen anledning att få tvisten prövad. Detta gäller dock inte när Diskrimineringsombudsmannen eller Statens skolinspektion för talan för en enskild enligt 2 §.

I mål enligt 1 § första stycket gäller i stället 5 kap. 2 § lagen (1974:371) om rättegången i arbetstvister.

10 §

Bestämmelserna i rättegångsbalken om part ska gälla även den för vilken Diskrimineringsombudsmannen eller en förening för talan enligt denna lag såvitt gäller jävsförhållande, pågående rättegång, personlig inställelse samt förhör under sanningsförsäkran och andra frågor som rör bevisningen.

När en enskild för talan enligt denna lag får Diskrimineringsombudsmannen eller en förening inte väcka talan för den enskilde om samma sak.

Bestämmelserna i rättegångsbalken om part ska gälla även den för vilken Diskrimineringsombudsmannen, *Statens skolinspektion* eller en förening för talan enligt denna lag såvitt gäller jävsförhållande, pågående rättegång, personlig inställelse samt förhör under sanningsförsäkran och andra frågor som rör bevisningen.

När en enskild för talan enligt denna lag får Diskrimineringsombudsmannen, *Statens skolinspektion* eller en förening inte väcka talan för den enskilde om samma sak.

11 §

Rättens avgörande i ett mål där Diskrimineringsombudsmannen eller en förening för talan för en enskild får överklagas av den enskilde, om det får överklagas av ombudsmannen eller föreningen.

När rättens avgörande i ett mål som avses i första stycket har vunnit laga kraft får saken inte prövas på nytt på talan av vare sig den enskilde eller Diskrimineringsombudsmannen eller föreningen.

Rättens avgörande i ett mål där Diskrimineringsombudsmannen, *Statens skolinspektion* eller en förening för talan för en enskild får överklagas av den enskilde, om det får överklagas av ombudsmannen, *Skolinspektionen* eller föreningen.

När rättens avgörande i ett mål som avses i första stycket har vunnit laga kraft får saken inte prövas på nytt på talan av vare sig den enskilde eller Diskrimineringsombudsmannen, *Skolinspektionen* eller föreningen.

1. Denna lag träder i kraft den 1 mars 2019.

2. Äldre föreskrifter ska fortfarande gälla i fråga om diskriminering och repressalier som ägt rum före ikraftträdandet.

3. Äldre föreskrifter ska fortfarande gälla i fråga om aktiva åtgärder som har eller skulle ha vidtagits före ikraftträdandet.

2.2 Förslag till lag om ändring i skollagen (2010:800)

Härigenom föreskrivs i fråga om skollagen (2010:800)

dels att 26 kap. 3 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny paragraf, 26 kap. 8 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

26 kap.

3 §

Statens skolinspektion har tillsyn över

1. skolväsendet, särskilda utbildningsformer och annan pedagogisk verksamhet enligt denna lag,

2. utbildning som avses i 29 kap. 17 §,

3. hur en kommun uppfyller sina skyldigheter enligt 7 kap. 21 och 22 §§, 24 kap. 23 och 24 §§ samt 29 kap. 9 §, och

4. hur en kommun uppfyller sitt tillsynsansvar enligt 4 §.

Första stycket gäller inte om tillsynen är en särskild uppgift för en annan tillsynsmyndighet.

Av 4 kap. 6 a § diskrimineringslagen (2008:567) framgår att Skolinspektionen även har tillsyn över att bestämmelserna i 3 kap. diskrimineringslagen om aktiva åtgärder följs när det gäller utbildning och annan verksamhet enligt skollagen.

8 a §

Bestämmelserna i 6–8 §§ tillämpas även i den omfattning som behövs för att Statens skolinspektion ska kunna ta tillvara barns och elevers enskilda rätt när Skolinspektionen för talan eller utreder förutsättningarna för en talan enligt 6 kap. 2 § diskrimineringslagen (2008:567).

Denna lag träder i kraft den 1 mars 2019.

3 Ärendets öch beredning

Regeringen beslutade den 30 januari 2014 att ge en särskild utredare i uppdrag att bl.a. analysera hur samarbetet mellan DO och Statens skolinspektion fungerar och bedöma behovet av förändringar (dir. 2014:10). Den 3 december 2015 beslutade regeringen att i tilläggsdirektiv ge utredningen i uppdrag att också bl.a. analysera och ta ställning till om, och i så fall hur, diskrimineringslagens regler på det skollagsreglerade området bör flyttas till skollagen (dir. 2015:129). Utredningen, som antog namnet Utredningen om bättre möjligheter att motverka diskriminering, överlämnade i december 2016 sitt betänkande Bättre skydd mot diskriminering (SOU 2016:87). En sammanfattning av betänkandet i relevanta delar finns i *bilaga 1*. Betänkandets lagförslag i relevanta delar finns i *bilaga 2*. Betänkandet har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 3*. Remissvaren finns tillgängliga i Kulturdepartementet (Ku2016/02814/DISK).

Ett utkast till lagrådsremiss med förslag som avviker från betänkandet har tagits fram inom Regeringskansliet (Kulturdepartementet).

4 Gällande rätt

4.1 Barnkonventionen

I FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) avses med barn varje människa under 18 års ålder, om inte barnet blir myndigt tidigare enligt den lag som gäller för barnet (artikel 1). Utgångspunkten för barnkonventionen är att barnet som individ ska respekteras. Konventionen innehåller fyra grundläggande principer som ska vara styrande för tolkningen av övriga artiklar i konventionen, samtidigt som de har en självständig betydelse. Principerna om ickediskriminering, barnets bästa, rätten till liv och utveckling samt rätten att få komma till tals framgår av artiklarna 2, 3, 6 och 12. Enligt artikel 2 i konventionen förbinder sig konventionsstaterna att respektera och tillförsäkra varje barn inom deras jurisdiktion de rättigheter som anges i konventionen utan åtskillnad av något slag, oavsett barnets eller dess förälders eller vårdnadshavares ras, hudfärg, kön, språk, religion, politiska eller annan åskådning, nationella, etniska eller sociala ursprung, egendom, funktionsnedsättning, börd eller ställning i övrigt. Konventionsstaterna ska vidare vidta alla lämpliga åtgärder för att säkerställa att barnet skyddas mot alla former av diskriminering eller bestraffning på grund av föräldrars, vårdnadshavares eller familjemedlemmars ställning, verksamhet, uttryckta åsikter eller tro. Artikel 3 anger att vid alla åtgärder som rör barn, vare sig de vidtas av offentliga eller privata sociala välfärdsinstitutioner, domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ, ska i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa. Konventionsstaterna erkänner vidare bl.a. att varje barn har en inneboende rätt till livet (artikel 6) och åtar sig att tillförsäkra det barn som är i stånd att bilda egna åsikter

rätten att fritt uttrycka dessa i alla frågor som rör barnet. Barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad (artikel 12).

4.2 Diskrimineringslagen

Den 1 januari 2009 trädde diskrimineringslagen (2008:567) i kraft (prop. 2007/08:95, bet. 2007/08:AU7, rskr. 2007/08:219). Diskrimineringslagen har till ändamål att motverka diskriminering och på andra sätt främja lika rättigheter och möjligheter oavsett kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder.

Diskrimineringslagen omfattar ett stort antal samhällsområden varav ett är utbildningsområdet. Nedan följer en genomgång av diskrimineringsförbuden i kapitel 2, det förebyggande och främjande arbetet med s.k. aktiva åtgärder enligt kapitel 3 samt tillsyn enligt kapitel 4.

4.2.1 Diskrimineringsförbuden

Diskrimineringslagens förbud mot diskriminering gäller för all utbildningsverksamhet. Det är förbjudet för den som bedriver verksamhet enligt skollagen (2010:800) eller annan utbildningsverksamhet (utbildningsanordnare) att diskriminera ett barn eller en elev, student eller studerande som deltar i eller söker till verksamheten (2 kap. 5 § diskrimineringslagen). Diskrimineringsförbudet gäller inte bara utbildningsanordnaren utan även anställda och uppdragstagare i verksamheten. Uttrycket utbildningsanordnare används i diskrimineringslagen som en allmän samlingsterm för dem som bedriver utbildningsverksamhet. (prop. 2007/08:95 s. 188). Diskriminering definieras i 1 kap. 4 § diskrimineringslagen. Där anges att med diskriminering avses direkt diskriminering, indirekt diskriminering, bristande tillgänglighet, trakasserier, sexuella trakasserier och instruktioner att diskriminera. I utbildningsverksamhet är det ofta olika former av trakasserier som aktualiseras, men det kan också röra sig om olika former av missgynnanden. Med trakasserier avses ett uppträdande som kränker någons värdighet och som har samband med någon av de ovan nämnda diskrimineringsgrunderna. Med sexuella trakasserier avses ett uppträdande av sexuell natur som kränker någons värdighet.

I 2 kap. 19 § diskrimineringslagen finns ett allmänt förbud mot repressalier. Med repressalier avses enligt förarbetena ogynnsam behandling eller ogynnsamma följder som kan drabba en person som framfört klagomål mot vad han eller hon har uppfattat som diskriminering eller annat handlande i strid med lagen. Karaktäristiskt för repressalier är att de har ett drag av bestraffningsåtgärder. Det förbjudna förfarandet, dvs. repressalierna, avser inte bara ett handlande från den som påstås ha diskriminerat m.m. utan tar sikte också på situationer när denne låter bli att handla. Förbudet mot repressalier speglar de olika diskrimineringsförbuden. Den som påstås ha diskriminerat någon är förbjuden att vidta repressalieåtgärder (prop. 2007/08:95 s 532).

En utbildningsanordnare är vidare skyldig att utreda och vidta åtgärder mot trakasserier och sexuella trakasserier (2 kap. 7 §). Skyldigheten gäller när en utbildningsanordnare får kännedom om att ett barn eller en elev, student eller studerande som deltar i eller söker till utbildningsanordnarens verksamhet anser sig ha blivit utsatt för trakasserier eller sexuella trakasserier i samband med verksamheten. Då är utbildningsanordnaren skyldig att utreda omständigheterna kring de uppgivna trakasserier. Vidare är utbildningsanordnaren i förekommande fall skyldig att vidta de åtgärder som skäligen kan krävas för att förhindra trakasserier i framtiden.

Om en utbildningsanordnare bryter mot förbuden mot diskriminering eller repressalier eller inte uppfyller sin skyldighet att utreda och vidta åtgärder mot trakasserier och sexuella trakasserier kan huvudmannen bli skyldig att betala diskrimineringsersättning till den som har kränkts (5 kap. 1 och 2 §§). Det är den fysiska eller juridiska person som ansvarar för utbildningsanordnarens verksamhet som kan bli ersättningsskyldig. För exempelvis en kommunal grundskola är det alltså kommunen som huvudman som är ersättningsskyldig och inte själva skolan eller dess personal (prop. 2007/08:95 s. 556). I en tvist om diskrimineringsersättning har Diskrimineringsombudsmannen (DO) möjlighet att som part föra talan för enskilda som medger det (4 kap. 2 § och 6 kap. 2 §).

4.2.2 Aktiva åtgärder mot diskriminering

Enligt diskrimineringslagen är vissa utbildningsanordnare skyldiga att bedriva ett arbete med s.k. aktiva åtgärder. Det gäller de som bedriver utbildning eller annan verksamhet enligt skollagen, utbildning enligt högskolelagen (1992:1434) eller utbildning som kan leda fram till en examen enligt lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina.

Aktiva åtgärder är ett förebyggande och främjande arbete för att inom en verksamhet motverka diskriminering och på annat sätt verka för lika rättigheter och möjligheter oavsett kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder (3 kap. 2 §). Arbetet med aktiva åtgärder innebär att utbildningsanordnaren ska bedriva ett förebyggande och främjande arbete genom att undersöka om det finns risker för diskriminering eller repressalier eller om det finns andra hinder för enskildas lika rättigheter och möjligheter i verksamheten. Vid upptäckta risker och hinder ska orsakerna till dessa analyseras och de förebyggande och främjande åtgärder som skäligen kan krävas ska vidtas. Det nämnda arbetet ska följas upp och utvärderas (3 kap. 2 §). Arbetet ska genomföras löpande och åtgärder ska tidsplaneras och genomföras så snart som möjligt (3 kap. 3 §).

Utbildningsanordnaren ska också ha riktlinjer och rutiner för verksamheten i syfte att förhindra trakasserier och sexuella trakasserier. De riktlinjer och rutiner som finns ska även följas upp och utvärderas (3 kap. 18 §). I förarbetena till bestämmelsen konstateras att en av de vanligaste formerna av diskriminering på utbildningsområdet är just trakasserier av olika slag. Utbildningsanordnaren ska därför ha riktlinjer som markerar att sexuella trakasserier och trakasserier som har samband med någon av diskrimineringsgrunderna inte accepteras (prop.

2015/16:135 s. 69). Utbildningsanordnaren ska också ha rutiner som dels klargör hur skolan eller lärosätet ska agera om trakasserier påstås ha inträffat, dels anger vem den som anser sig trakasserad ska vända sig till och vem som ansvarar för att händelsen eller påståendena utreds. I arbetet med aktiva åtgärder ska utbildningsanordnaren samverka med dem som deltar i utbildningen och med anställda i verksamheten (3 kap. 19 §). Utbildningsanordnaren ska varje år skriftligen dokumentera arbetet med aktiva åtgärder. Dokumentationen ska innehålla en redogörelse för alla delar av arbetet, en redogörelse för de åtgärder som vidtas och planeras i syfte att förhindra trakasserier och sexuella trakasserier, och en redogörelse för hur samverkansskyldigheten fullgörs (3 kap. 20 §).

4.2.3 Tillsyn

DO utövar tillsyn över att diskrimineringslagen följs. I första hand ska DO försöka få dem som omfattas av lagen att frivilligt följa den. Med tillsyn avses en självständig granskning som har till syfte att kontrollera om den verksamhet som granskas uppfyller de krav som följer av lagen (4 kap. 1 och 1 a §§). Tillsynens viktigaste funktion är att förebygga diskriminering. DO:s verksamhet är till stor del uppdelad på verksamhetsområdena tillsyn och främjande. I tillsynsområdet ingår arbetet med hantering av individanmälningar, domstolsprocesser och granskning av aktiva åtgärder. Den som omfattas av förbuden mot diskriminering är som huvudregel skyldig att på begäran av DO lämna uppgifter om bl.a. förhållandena i verksamheten som kan ha betydelse för tillsynen, att ge DO tillträde till arbetsplatser eller andra lokaler där verksamheten bedrivs och att komma till överläggningar med DO (4 kap. 3 §). Den som inte rättar sig efter en sådan begäran får av DO föreläggas att vid vite fullgöra skyldigheten (4 kap. 4 §). Beslutet kan överklagas till Nämnden mot diskriminering. Den utbildningsanordnare som inte fullgör sina skyldigheter i fråga om aktiva åtgärder enligt 3 kap. 16–18 §§ diskrimineringslagen kan också föreläggas att vid vite uppfylla sina skyldigheter. Ett sådant vitesföreläggande meddelas av Nämnden mot diskriminering på framställning av DO (4 kap. 5 §). En talan om utdömande av vite prövas av tingsrätten (4 kap. 17 §).

Den som anser sig ha blivit utsatt för diskriminering på utbildningsområdet, t.ex. i en verksamhet som regleras i skollagen, kan anmäla detta till DO. När DO får in en anmälan kan myndigheten välja att utreda ärendet och kan, som nämnts ovan, som part väcka talan i domstol mot den som har anmälts. DO kan även besluta att inleda en granskning av en skola och informera om eventuella brister som myndigheten upptäcker. Även utan en anmälan kan DO som ett led i sin tillsyn välja att granska en skola.

4.3 Skollagen

4.3.1 Kränkande behandling

I 6 kap. skollagen (2010:800) finns bestämmelser som har till ändamål att motverka kränkande behandling av barn och elever. Dessa bestämmelser

gäller för all utbildning och verksamhet enligt skollagen. I skollagen regleras bl.a. utbildning inom skolväsendet som anordnas av det allmänna eller av enskilda. Lagen omfattar bl.a. förskola, grundskola, gymnasieskola och kommunal vuxenutbildning (6 kap. 1 § och 1 kap. 1 och 2 §§ skollagen).

Med kränkande behandling avses ett uppträdande som utan att vara diskriminering enligt diskrimineringslagen kränker ett barns eller en elevs värdighet (6 kap. 3 §). Förbudet mot kränkande behandling innebär att huvudmannen eller personalen inte får utsätta ett barn eller en elev för kränkande behandling (6 kap. 9 §). Skolan måste också agera mot kränkningar som ett barn eller en elev anser sig ha blivit utsatt för i samband med verksamheten (6 kap. 10 §). Enligt förarbetena avses med kränkande behandling mobbning och liknande beteenden som kan utgöras t.ex. av tillmälen om övervikt, hårfärg eller att någon är en ” p l u g g h ä s t ” . Kränkande behandling kan även anses ha förekommit utan att den som kränker anger någon specifik egenskap hos det barn eller den elev som utsätts för kränkningar. Att t.ex. knuffa eller rycka någon i håret eller sätta krokben för personen i fråga kan också anses utgöra kränkande behandling i lagens mening. Även psykiska kränkningar genom t.ex. utfrysning omfattas av uttrycket kränkande behandling (se prop. 2005/06:38 s. 136 f., prop. 2007/08:95 s. 575 och prop. 2009/10:165 s. 693).

Om huvudmannen eller personalen åsidosätter sina skyldigheter ska huvudmannen dels betala skadestånd till barnet eller eleven för den kränkning som detta innebär, dels ersätta annan skada som har orsakats av åsidosättandet (6 kap. 12 §). Skadestånd för kränkning i andra fall än vid repressalier lämnas dock inte, om kränkningen är ringa. I en tvist om skadestånd får Skolinspektionen som part föra talan för ett barn eller en elev som medger det (6 kap. 15 §).

4.3.2 Aktiva åtgärder mot kränkande behandling

Även skollagen innehåller bestämmelser om aktiva åtgärder. En huvudman ska se till att det inom ramen för varje särskild verksamhet bedrivs ett målinriktat arbete för att motverka kränkande behandling av barn och elever (6 kap. 6 §). Huvudmannen ska se till att det genomförs åtgärder för att förebygga och förhindra att barn och elever utsätts för kränkande behandling (6 kap. 7 §). Det finns en skyldighet att varje år upprätta en plan med en översikt över de åtgärder som behövs för att förebygga och förhindra kränkande behandling av barn och elever (6 kap. 8 §). Planen ska innehålla en redogörelse för vilka av dessa åtgärder som ska påbörjas eller genomföras under det kommande året. En redogörelse för hur de planerade åtgärderna har genomförts ska tas in i efterföljande års plan.

Bestämmelserna i 6 kap. 12 § om skadestånd och ersättning för annan skada gäller även i fråga om aktiva åtgärder. Skadestånd för kränkning lämnas dock inte om kränkningen är ringa. I skollagen är alltså skyldigheten att vidta aktiva åtgärder skadeståndssanktionerad om bristen i fråga inneburit en kränkning av ett barn eller en elev.

4.3.3 Tillsyn

Statens skolinspektion utövar tillsyn över skollagen enligt 26 kap. 3 § skollagen. Syftet med tillsynen är att kontrollera om den verksamhet som granskas uppfyller de krav som följer av lagar och andra föreskrifter (26 kap. 2 §). Skolinspektionen får förelägga en huvudman att fullgöra sina skyldigheter om verksamheten inte uppfyller de krav som följer av de föreskrifter som gäller för verksamheten eller, i fråga om enskild huvudman, de villkor som gäller för godkännandet eller beslutet om rätt till bidrag (26 kap. 10 §). Ett föreläggande ska ange de åtgärder som Skolinspektionen anser nödvändiga för att avhjälpa de påtalade bristerna. Föreläggandet får, och i vissa fall ska, förenas med vite (26 kap. 27 §). Om huvudmannen inte följer föreläggandet kan Skolinspektionen ansöka hos förvaltningsrätten om utdömmande av vitet (6 § viteslagen [1985:206]). Ett vitesföreläggande får också överklagas hos allmän förvaltningsdomstol (28 kap. 2 § skollagen). Skolinspektionen ska också inom ramen för sin tillsyn lämna råd och vägledning (26 kap. 9 §). Bestämmelsen poängterar tillsynens förebyggande sida. Anmälningssärenden är en del av Skolinspektionens tillsyn. Ett tillsynsärende inleds genom att någon gör en anmälan om brister t.ex. på en skola.

Barn- och elevombudet (BEO) är en del av Skolinspektionen, men har samtidigt ett självständigt tillsynsuppdrag. Tillsammans med Skolinspektionen övervakar BEO den del av skollagen (kapitel 6) som gäller kränkande behandling. Enligt förordningen (2011:556) med instruktion för Statens skolinspektion ska BEO utföra de uppgifter som enligt 6 kap. skollagen ska ombesörjas av Skolinspektionen när det gäller att tillvarata barns och elevers enskilda rätt. BEO utreder anmälningar om kränkande behandling och kan som part företräda enskilda barn och elever i mål om skadestånd i domstol.

BEO avgör om ett ärende är lämpligt att driva i domstol eller inte. Syftet med skadeståndet är att det utsatta barnet eller eleven ska få kompensation. Men det är också ett verktyg för att få huvudmännen och skolorna att arbeta mer aktivt mot kränkande behandling. Om BEO beslutar att inte föra barnets eller elevens talan har denne möjlighet att själv väcka talan om skadestånd.

5 Skyddet mot diskriminering i skolområdet behöver

Regeringens bedömning: Skyddet för barn och elever som utsätts eller riskerar att utsättas för diskriminering i den skollagsreglerade verksamheten behöver förstärkas. Statens skolinspektion bör därför utöva viss tillsyn över diskriminering i sådan verksamhet.

Bestämmelserna om diskriminering för den skollagsreglerade verksamheten bör även fortsättningsvis finnas i den samlade diskrimineringslagen.

Utredningens förslag: Utredningen har föreslagit att diskrimineringslagens bestämmelser om diskriminering i skollagsreglerad verksamhet flyttas över till skollagen och samordnas med bestämmelserna om kränkande behandling. Enligt utredningen ska samordningen ske bl.a. genom att diskrimineringsersättning ska utgå även vid kränkande behandling enligt skollagen.

Remissinstanserna: Majoriteten av de remissinstanser som har yttrat sig över förslaget tillstyrker att diskrimineringslagens bestämmelser om diskriminering i skollagsreglerad verksamhet flyttas över till skollagen och samordnas med bestämmelserna om annan kränkande behandling. Detta gäller bl.a. *Statens skolinspektion*, *Statens skolverk* och *DO*. Flera remissinstanser framhåller att det skulle innebära ett tydligare regelverk och ett förstärkt skydd för eleverna.

Av de remissinstanser som yttrat sig särskilt över förslaget att diskrimineringsersättning ska vara påföljden även vid kränkande behandling enligt skollagen är några, bl.a. *Barn- och elevombudet vid Skolinspektionen*, positiva. En övervägande del av de remissinstanser som yttrat sig särskilt i frågan avstyrker dock förslaget. Bland annat *Justitiekanslern* ställer sig tveksam till förslaget och menar att det inger betänkligheter att tillerkänna någon diskrimineringsersättning för behandling som inte är diskriminering då det finns en risk att diskrimineringsbegreppet urholkas. Diskrimineringsersättning har vidare ett preventivt syfte vilket kan antas medföra att ersättningsnivåerna för kränkande behandling kommer att bli högre i skollagsreglerad verksamhet än i andra fall, vilket enligt Justitiekanslern framstår som inkonsekvent. *Friskolornas riksförbund* avstyrker förslaget som innebär att annan kränkande behandling plötsligt får en helt annan nivå på skadeståndsersättningen enligt svensk skadeståndmodell utan att ha samma stöd i EU-rätten. De belopp som i så fall skulle dömas ut måste ställas mot den ersättning som kan fastställas som så kallad kränkningsersättning i t.ex. brottmål. Enligt Friskolornas riksförbund har diskriminering en alldeles särskild ställning i vår reglering och bör fortsätta ha det, liksom beräkningen av diskrimineringsersättningen. Annan skadeståndsreglering bör enligt förbundet hanteras på sådant sätt som lag och praxis gett uttryck för och skadeståndet bör inte avvika från sådan beräkning. *Lunds universitet* är tveksam till förslaget att införa diskrimineringsersättning som ersättningsform även i skollagen. Det riskerar att urvattna begreppet diskrimineringsersättning och förringa den särskilda betydelsen denna ersättningsform i har i diskrimineringslagen. *TCO* är kritisk till att diskrimineringsersättning kan komma att utdömas till personer som inte utsatts för diskriminering vilket kan leda till att diskrimineringsbegreppet urvattnas och skada dess legitimitet. Antidiskrimineringsbyrån *Malmö mot diskriminering* avstyrker förslaget att rätten till diskrimineringsersättning ska omfatta den som utsätt för en kränkning som inte har ett samband med en diskrimineringsgrund.

Skälen för regeringens bedömning

Skadestånd för barn och elever behöver förstärkas

En utgångspunkt är att alla barn och elever som utsätts för kränkningar i skolan ska få snabb och effektiv hjälp. Kränkningar kan bland annat

innebära fysiskt våld, glåpor, utfrysning, orättvis behandling eller vskningar. Kränkande behandling är enligt skollagen ett uppträdande som kränker en elevs värdighet och som inte har ett samband med diskrimineringsgrunderna (6 kap. 3 §). Om kränkningarna har samband med diskrimineringsgrunderna definieras det som trakasserier enligt diskrimineringslagen.

Frågan om en överföring till skollagen av diskrimineringslagens regler för skollagsreglerad verksamhet har behandlats i olika sammanhang, bl.a. i betänkandena Flickor, pojkar, individer – om betydelsen av jämställdhet för kunskap och utveckling i skolan (SOU 2010:99) och Nya regler om aktiva åtgärder mot diskriminering (SOU 2014:41). Även Utredningen om bättre möjligheter att motverka diskriminering fick i uppdrag att analysera frågan (dir. 2015:129). Utredningen föreslog i betänkandet Bättre skydd mot diskriminering (SOU 2016:87) att diskrimineringslagens bestämmelser om diskriminering i skollagsreglerad verksamhet flyttas över till skollagen och samordnas med bestämmelserna om annan kränkande behandling.

Som framgår av betänkandet Bättre skydd mot diskriminering finns det skäl som talar för en samlad reglering i skollagen. Den skarpa gränsen mellan trakasserier som har samband med de sju diskrimineringsgrunderna i diskrimineringslagen och andra kränkningar enligt skollagen innebär vissa problem. Den nuvarande regleringen skapar vissa otidigheter om lagstiftningens innehåll och försvårar därför möjligheterna för skolans personal och huvudmän att tillämpa reglerna på det sätt som är avsett, vilket ytterst är till nackdel för den enskilda eleven. Som reglerna är utformade ska barnet eller eleven vända sig till olika myndigheter, DO eller Skolinspektionen, beroende på av vilka skäl barnet eller eleven har trakasserats eller blivit utsatt för någon form av kränkande behandling. Det är också så att de båda myndigheterna agerar på olika sätt, både när det gäller generella åtgärder och i enskilda fall. Vidare är det för barn, elever och föräldrar samt huvudmän naturligt att vända sig till Skolinspektionen och Barn- och elevombudet i frågor som rör skolverksamhet. Skolinspektionen har expertkunskap om skolan, en god insyn i skolans organisation och utarbetade rutiner för att genomföra av regelbunden tillsyn.

Som framgår av betänkandet finns det dock även skäl som talar för att samtliga regler som rör diskriminering bör finnas på samma ställe. En gemensam diskrimineringslag är en tydlig signal om att diskriminering är oacceptabelt oavsett diskrimineringsgrund och samhällsområde. Ett av skälen till att slå ihop lagarna mot diskriminering och de tidigare ombudsmännen var att ha ett sammanhållet arbete kring människors hela livssituation och alla diskrimineringsgrunder. DO har också under den tid diskrimineringslagen varit i kraft byggt upp en värdefull kompetens och översikt över det breda arbetet mot diskriminering.

Enligt regeringens mening är det väsentliga att skyddet mot alla kränkningar på skolområdet är starkt. Som utredningen konstaterar finns det ett behov av att förstärka det.

Diskrimineringsersättning bör inte utgå för annat än diskriminering

Regelverken om diskriminering respektive annan kränkande behandling på skolområdet skiljer sig åt i vissa avseenden. Genom den samlade diskrimineringslagen infördes en ny påföljd vid diskriminering, nämligen diskrimineringsersättning. Vid annan kränkande behandling enligt skollagen är påföljden skadestånd. Enligt utredningens förslag ska bestämmelserna om påföljder samordnas på det sättet att diskrimineringsersättning ska vara påföljden även vid annan kränkande behandling. Detta skulle innebära att diskrimineringsersättning ska utgå även för handlingar som per definition inte utgör diskriminering enligt diskrimineringslagen.

Diskrimineringsersättningen har emellertid till skillnad från traditionellt skadestånd sin grund i EU-direktiv och har ett annat syfte än skadeståndet. Skälet till att rätten till diskrimineringsersättning infördes i diskrimineringslagen var bl.a. att det till följd av EU-rätten uppställdes särskilda krav på effektiva och avskräckande sanktioner vid diskriminering. Ersättningen skulle utgöra en kännbar påföljd för den skyldige. Det anges därför i 5 kap. 1 § diskrimineringslagen att när ersättningen bestäms ska särskilt syftet att motverka överträdelse av lagen beaktas. Diskrimineringsersättning är alltså en särskild form av ersättning som dels syftar till att kompensera individen för den kränkning som diskrimineringen har inneburit, dels fyller en särskild funktion av att avskräcka från diskriminering. I förarbetena till diskrimineringslagen framhålls särskilt att kopplingar till den allmänna skadeståndsrätten bör undvikas eftersom ersättningen vid diskriminering delvis fyller andra ändamål än skadestånd (prop. 2007/08:95 s. 391).

Enligt rättspraxis består diskrimineringsersättningen av två delar: en upprätelseersättning och ett preventionspåslag. Högsta domstolen (HD) har uttalat att utgångspunkten är att diskrimineringsersättningen generellt ska ligga på en högre nivå än vad som på skadeståndsrättsliga grunder krävs för en adekvat upprättelse (NJA 2014 s. 499). Upprätelseersättningen ska, inom de ramar som gäller beträffande ideell ersättning i allmänhet för likartade fall, fastställas till ett belopp som bedöms ge erforderlig upprättelse för diskrimineringen. Det handlar enligt HD om att bestämma ett ideellt skadestånd i mer traditionell mening, även om diskriminering typiskt sett utgör ett sådant intrång i den enskildes integritet att kraven på upprättelse är betydande. Utöver upprätelseersättningen ska det utgå viss ytterligare ersättning (preventionspåslag). Preventionspåslaget har karaktär av ett slags straff. Preventionspåslaget motiveras med diskrimineringsersättningens preventiva verkan. Den högre ersättningsnivån ska enligt HD tydliggöra det kraftfulla avståndstagande som samhället visar mot diskriminerande handlingar av det slag som diskrimineringslagen tar sikte på. En riktighet bör enligt HD vara att preventionspåslaget ska vara lika stort som upprätelseersättningen. Särskilda förhållanden bör kunna påverka klanderbedömningen och därmed föranleda en justering av preventionspåslaget, såväl uppåt som nedåt.

När det gäller storleken på skadestånd för kränkande behandling enligt skollagen kan man enligt förarbetena söka ledning i rättspraxis som rör 5 kap. 6 § skadeståndslagen (1972:207), dvs. att skadeståndet generellt sett

ska bestämmas till belopp som motsvarar vad som gäller vid allvarlig kränkning enligt skadeståndslagen. HD har också klargjort att skadestånd för annan kränkning enligt skollagen inte inbegriper ett sådant preventionsspåslag som diskrimineringsersättningen har (NJA 2016 s. 596). Skadestånd enligt skollagen skiljer sig därför från diskrimineringsersättningen på flera sätt.

Diskrimineringsersättning och skadestånd är således två olika typer av ersättningssystem med olika bakgrund och delvis olika syften. Av de remissinstanser som yttrat sig särskilt över förslaget att låta diskrimineringsersättning utgå även för annan kränkande behandling är, som angetts tidigare, majoriteten negativa. Regeringen anser, vilket även *Friskolornas riksförbund* påtalat, att det saknas skäl för att frångå den svenska skadeståndsmodellen när det gäller skadestånd vid kränkande behandling enligt skollagen bl.a. mot bakgrund av att det i betänkandet saknas en närmare analys av förslaget ur ett allmänt skadeståndsrättsligt perspektiv, t.ex. i förhållande till kränkingsersättning till brottsoffer. Regeringen anser dessutom att diskrimineringsersättning inte bör kunna tillerkännas någon för en behandling som inte är diskriminering, något som även bl.a. *Justitiekanslern*, invänt emot. En sådan ordning skulle, som *Lunds universitet*, *TCO* och *Malmö mot diskriminering* anför, medföra en risk att diskrimineringsbegreppet urvattnas och att begreppets legitimitet skadas. Diskrimineringsersättning bör därför även i fortsättningen vara förbehållet diskriminering.

Diskrimineringslagen bör även fortsättningsvis vara sammanhållen

När de båda olika påföljderna diskrimineringsersättning och skadestånd behålls uppkommer frågan om en överflyttning av regelverket om diskriminering på skolområdet ändå bör ske. För att diskriminering ska kunna bekämpas på ett verkningsfullt sätt är det viktigt att lagstiftningen är så effektiv och så heltäckande som möjligt. Det finns goda skäl som talar för att samtliga regler som rör diskriminering bör finnas på samma ställe. En sammanhållen diskrimineringslag är en tydlig signal om att diskriminering är oacceptabel oavsett diskrimineringsgrund och samhällsområde. I förarbetena till diskrimineringslagen (prop. 2007/08:95 s. 83 f.) anfördes exempelvis att en lag är ett tydligare och effektivare redskap mot diskriminering som underlättar skapandet av ett likartat skydd mot diskriminering oavsett diskrimineringsgrund och samhällsområde. Det kan även antas bidra till uniform tillämpning och gemensam rättspraxis; korsbefruktnings båda mellan diskrimineringsgrunder och samhällsområden. Dessa skäl är enligt regeringen fortfarande giltiga för en sammanhållen diskrimineringslag.

Det är dock av yttersta vikt att lagstiftningen bidrar till ett starkt skydd mot diskriminering i praktiken. På skolområdet finns ett till stor del harmoniserande regelverk även för andra kränkningar än diskriminering. Regeringen anser att det som ytterst är avgörande är att barns och elevers faktiska skydd mot såväl trakasserier som annan kränkande behandling skapar goda förutsättningar för att undvika detta samt för att barnet eller eleven ska kunna ta till vara sina rättigheter. Det bör gälla oavsett vilken form av kränkande behandling som den enskilde blir utsatt för. Detta förutsätter en likvärdighet i regelverk och tillsyn men det avgörande är inte

huruvida bestämmelserna om förbud och åtgärder mot diskriminering och annan kränkande behandling återfinns i ett och samma regelverk eller att dessa regler utformas likadant.

Skyddet för barn och elever i skolan måste vara så effektivt som möjligt. De barn och elever som utsätts för diskriminering eller kränkande behandling måste få hjälp på samma villkor. Regeringen föreslår därför i följande avsnitt att Skolinspektionen ska få talerätt jämte DO avseende diskrimineringsförbuden på det skollagsreglerade området och att tillsynen över det förebyggande arbetet mot diskriminering, de s.k. aktiva åtgärderna, flyttas över från DO till Skolinspektionen. Genom förslagen behålls bestämmelserna om diskriminering i diskrimineringslagen och därmed undviks risken för att det blir en uppsplittrad diskrimineringslagstiftning. Regeringen anser mot denna bakgrund att förslagen stärker säkerställandet av ett effektivt och heltäckande skydd mot diskriminering och främjandet av lika rättigheter och möjligheter för barn och elever inom det skollagsreglerade området.

6 Skolinspektionen ska få fö diskrimineringsersättning

Regeringens förslag: Statens skolinspektion ska som part få föra talan om diskrimineringsersättning för en enskild som medger det i mål om diskriminering i skollagsreglerad verksamhet.

När Skolinspektionen för sådan talan får Skolinspektionen också föra annan talan för den enskilde om denna medger det.

Skälen för regeringens förslag

Såväl DO som Skolinspektionen hanterar individanmälningar på skolans område

En del av DO:s tillsynsuppdrag är att hantera individanmälningar. Den som anser sig ha blivit utsatt för diskriminering i skolan kan anmäla detta till DO. I en tvist om diskrimineringsersättning har DO möjlighet att som part föra talan för en enskild som medger det (6 kap. 2 § diskrimineringslagen). Även en ideell förening får under vissa förutsättningar föra en sådan talan. När DO eller en ideell förening för en sådan talan får ombudsmannen eller föreningen i samma rättegång också föra annan talan för den enskilde om denna medger det. I förarbetena anges att det kan vara fråga om att ombudsmannen eller föreningen för talan rörande såväl diskriminering enligt diskrimineringslagen som kränkande behandling enligt skollagen (prop. 2007/08:95 s. 559). När DO får in en anmälan kan myndigheten välja att utreda ärendet och kan som part väcka talan i domstol mot den som har anmälts.

Individanmälningar är även en del av Skolinspektionens tillsyn. Inom Skolinspektionen finns Barn- och elevombudet (BEO) som är en del av Skolinspektionen, men samtidigt har ett självständigt tillsynsuppdrag. Tillsammans med Skolinspektionen övervakar BEO den del av skollagen

som gäller kränkande behandling (6 kap. skollagen). När en anmälan kommer in görs en bedömning av om den ska utredas av BEO eller Skolinspektionen. En anmälan som enbart rör kränkande behandling utreds som huvudregel av BEO medan en anmälan som även innefattar andra frågor, t.ex. frågor om särskilt stöd och skolplikt, utreds av Skolinspektionen. I de fall Skolinspektionen konstaterar att det finns brister som rör kränkande behandling skickas beslutet vidare till BEO som får göra en bedömning av om myndigheten ska föra en skadeståndstalan. Om BEO beslutar att inte föra barnets eller elevens talan har denne möjlighet att själv väcka talan om skadestånd. Nedan används begreppet elev även för barn i förskolan.

Den nuvarande uppdelningen mellan myndigheterna är problematisk ...

En elev som utsatts för diskriminering eller annan kränkande behandling i skolan kan vända sig till DO eller till BEO inom Skolinspektionen. Vilken myndighet som eleven ska välja beror på vad som har hänt. Myndigheterna bedömer om anmälan har gjorts till rätt myndighet och om myndigheten har behörighet att pröva den. I annat fall lämnas anmälan över till den andra myndigheten.

Det är vanligt förekommande att en anmälan avser både diskriminering och annan kränkande behandling. Såväl DO som Skolinspektionen har möjlighet att föra talan om både diskrimineringsersättning och skadestånd i ärenden som innehåller både diskriminering och annan kränkande behandling. När det gäller sådana s.k. blandade ärenden har regeringen tidigare uttalat att man får räkna med att DO och Skolinspektionen kommer överens om vem som lämpligen bör föra talan utifrån barnets eller elevens bästa (prop. 2007/08:95 s. 559). Det är också bakgrunden till att myndigheterna träffat en överenskommelse om samverkan. Enligt denna överenskommelse ska myndigheterna utreda de uppgifter som faller inom respektive myndighets tillsynsområde. Om en anmälan innehåller både diskriminering och andra former av kränkningar ska myndigheten som fått in anmälan överlämna den del som inte omfattas av myndighetens tillsynsområde. Det har förekommit att ärenden har tagit längre tid att utreda på grund av att ärendena har skickats mellan myndigheterna eller att ett ärende har utretts av båda myndigheterna. Det kan också uppstå gränsdragningsproblem angående vad som är diskriminering respektive annan kränkande behandling. Av betänkandet Bättre skydd mot diskriminering framgår också att den nuvarande uppdelningen är så pass komplex att den kan vara ett hinder för elever och vårdnadshavare att förstå systemet och ta till vara sina rättigheter.

... och skyddet för eleverna är i praktiken inte likvärdigt

DO och Skolinspektionen har olika förhållningssätt till sina uppdrag. Skolinspektionen utreder i princip alla anmälningar som kommer in. DO har inte på samma sätt ett fokus på individanmälningar. Ärenden som avser trakasserier i skolan är dock ett prioriterat område och enligt myndighetens riktlinjer ska alla sådana anmälningar utredas. Utredningen sker dock inte i syfte att biträda enskilda elever i ersättningsfrågan, utan för att undersöka om utbildningsanordnaren har uppfyllt sin skyldighet att utreda och vidta åtgärder mot trakasserier. I ärenden som innehåller både diskriminering

och annan kränkande behandling kan detta innebära att två myndigheter utreder en och samma anmälan med olika perspektiv och olika möjligheter att vidta åtgärder. Stödet till den enskilda eleven är olika beroende på vilken myndighet som utreder anmälan. Som exempel kan nämnas att många ärenden som kommer in till Skolinspektionen rör både sexuella trakasserier och andra former av kränkande behandling. Delen som rör sexuella trakasserier lämnas över till DO och resten utreder Skolinspektionen. För eleverna och vårdnadshavarna kan det då bli frustrerande om DO väljer att inte driva den enskildes talan i domstol. Följden riskerar att bli att det inte upplevs bli någon reaktion från samhällets sida på vad som kanske är de allvarligaste kränkningarna i ett händelseförlopp.

Elever ska kunna vända sig även till Skolinspektionen vid diskriminering i skolan och därigenom få ett förstärkt skydd

Barn och elever i den skollagsreglerade verksamheten har rätt till hjälp om de utsatts för diskriminering eller annan kränkande behandling. Oavsett grunden för kränkningen bör den som utsatts ha rätt till samma stöd och samma möjligheter till upprättelse. För barn, elever och vårdnadshavare är det naturligt att vända sig till Skolinspektionen när det gäller frågor som rör skolans område. Även för skolorna är det naturligt att vända sig dit. Skolinspektionen har i dag rätt att föra talan i mål som gäller både diskriminering och annan kränkande behandling. För att stärka skyddet för eleverna och ge dem större möjligheter att ta tillvara sin rätt bör Skolinspektionen få rätt att även föra talan i mål som endast gäller diskriminering. Om Skolinspektionen efter en utredning kommer fram till att en anmäld kränkning utgör diskriminering behöver anmälan då, till skillnad mot i dag, inte lämnas över till DO. Skolinspektionen kan i stället som behörig myndighet föra talan om diskrimineringsersättning som part för den enskilde eleven i en rättegång. Barn och elever som har blivit kränkta kan därmed vända sig till Skolinspektionen och få hjälp med att få saken utredd och med att föra sin talan, oavsett grunden för kränkningen. I sammanhanget är det också viktigt att framhålla skolhuvudmännens ansvar för den lokala klagomålshanteringen, dvs, skolornas och huvudmännens egna rutiner och insatser då problem uppstår.

DO bör fortsatt ha möjlighet att föra talan om diskrimineringsersättning i skollagsreglerad verksamhet, såsom på alla andra samhällsområden. DO har en värdefull kompetens på området och översikt över arbetet mot diskriminering i sin helhet. Elever bör kunna välja om de vill vända sig till DO eller Skolinspektionen för att få hjälp när det gäller diskriminering på skolområdet. Utredningen föreslog att Skolinspektionen skulle vara den enda myndigheten med talerätt i aktuella fall, mot bakgrund av att hela regelverket om diskriminering i den skollagsreglerade verksamheten föreslogs flyttas över till skollagen. Med den inriktning som nu föreslås behålls däremot regelverket i diskrimineringslagen. Redan i dag regleras det i diskrimineringslagen att DO har talerätt i vissa mål samtidigt som även andra, t.ex. ideella föreningar, har det. Det viktigaste motivet för förslagen i denna lagrådsremiss är att skyddet för eleverna ska förstärkas och förbättras. Mot denna bakgrund föreslås nu inga begränsningar i myndigheternas nuvarande talerätt. Utvecklingen bör dock följas noga.

Det finns naturligtvis behov av att DO och Skolinspektionen samverkar när det gäller diskriminering på skolområdet för elevernas bästa. En elev som vänder sig till DO bör t.ex. också informeras om möjligheten att vända sig till Skolinspektionen om det behövs, utifrån att myndigheterna arbetar på olika sätt. Samverkan mellan myndigheterna sker också redan i dag bl.a. genom den överenskommelse som träffats mellan myndigheterna när det gäller blandade ärenden. Förslaget torde dock innebära ett betydligt mindre behov av samverkan jämfört med i dag då systemet blir mer flexibelt och utan skarpa gränsdragningar. Förslaget innebär att eleverna och vårdnadshavarna som i stor utsträckning vänder sig till Skolinspektionen kan fortsätta att göra det och framöver få ett samlat stöd därifrån i fråga om såväl diskriminering som andra kränkningar i skolan. Det är betydelsefullt ur ett barnrättsperspektiv.

6.1 Skolinspektionen ska kunna utreda anmälningar

Regeringens förslag: Skollagens bestämmelser om tillträde till lokaler och andra utrymmen, uppgiftsskyldighet och föreläggande ska tillämpas i den omfattning det behövs för att Statens skolinspektion ska kunna ta tillvara barns och elevers enskilda rätt när Skolinspektionen för talan om diskrimineringsersättning eller utreder förutsättningarna för en sådan talan.

Skälen för regeringens förslag: I både diskrimineringslagen och skollagen finns bestämmelser om att tillsynsmyndigheten har rätt till tillträde till lokaler och andra utrymmen som kan ha betydelse för tillsynen. I de båda lagarna finns även bestämmelser om att ett tillsynsobjekt har en skyldighet att på begäran lämna uppgifter till tillsynsmyndigheten. Dessa bestämmelser kan tillämpas när en tillsynsmyndighet utreder individanmälningar. När Skolinspektionen får talerätt i mål om diskrimineringsersättning blir dock dessa bestämmelser inte tillämpliga då det även fortsättningsvis är DO som ska utöva generell tillsyn över 2 kap. diskrimineringslagen om förbud mot diskriminering och repressalier. För att kunna använda sig av sin talerätt på ett effektivt sätt behöver därför Skolinspektionen kunna utreda enskilda ärenden om diskriminering på det skollagsreglerade området. För utsatta barn och elever är det viktigaste att Skolinspektionen har mandat att fullt ut ta omhand deras anmälningar om diskriminering. Skolinspektionen bör alltså, i den omfattning det behövs för att kunna ta tillvara barns och elevers rätt, få tillträde till lokaler och andra utrymmen. Vidare bör den i vars verksamhet den påtalade handlingen företogs vara skyldig att på begäran av Skolinspektionen lämna upplysningar samt tillhandahålla handlingar och annat material som behövs. En motsvarande reglering finns i dag i 26 kap. 6 och 7 §§ skollagen. I 26 kap. 8 § finns även en möjlighet för tillsynsmyndigheten att förelägga den som är uppgiftsskyldig enligt 7 § att fullgöra sin skyldighet. Dessa bestämmelser bör även tillämpas när Skolinspektionen för talan, eller utreder förutsättningarna för att väcka talan, i mål om diskrimineringsersättning.

6.2 Tillämpliga bestämmelser om rättegången

Regeringens förslag: Diskrimineringslagens bestämmelser om rättegången ska tillämpas när Statens skolinspektion för talan om diskrimineringsersättning.

Skälen för regeringens förslag: När det gäller rättegången i mål om ersättning för diskriminering och annan kränkande behandling är utgångspunkten både i diskrimineringslagen och skollagen att rättegångsbalkens regler om rättegången i tvistemål där förlikning är tillåten gäller. I 6 kap. diskrimineringslagen finns bestämmelser om rättegången vid tvister om diskrimineringsersättning. Kapitlet reglerar bl.a. bevisbörd, preskription och rättegångskostnader. Dessa bestämmelser bör även tillämpas när det är Skolinspektionen som för talan, mot bakgrund av att regelverket mot diskriminering i den skollagsreglerade verksamheten behålls i diskrimineringslagen.

7 Tillsynen över arbetet med åtgärder flyttas till Sko

Regeringens förslag: Statens skolinspektion ska utöva tillsyn över diskrimineringslagens bestämmelser om aktiva åtgärder när det gäller verksamhet enligt skollagen. Vid denna tillsyn ska skollagens tillsynsbestämmelser tillämpas.

Skälen för regeringens förslag

Vikten av ett systematiskt förebyggande arbete

Regeringen anser att skyddet för barn och elever i skolan måste vara så effektivt som möjligt. Diskrimineringslagstiftningen syftar till att värna principen om alla människors lika värde och allas rätt att bli behandlade som individer på lika villkor. Ett samhälle som slår vakt om alla människors lika värde är ett samhälle som ger alla möjligheter att utvecklas utifrån sina individuella egenskaper och förutsättningar och efter sin egen förmåga och sina egna val. Enligt skollagens portalparagrafer syftar utbildningen inom skolväsendet till att barn och elever ska inhämta och utveckla värden. Utbildningen ska förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som samhället vilar på. Var och en som verkar inom utbildningen ska vidare främja de mänskliga rättigheterna och aktivt motverka alla former av kränkande behandling (1 kap. 4 och 5 §§ skollagen). Arbetet mot diskriminering är alltså en del av kärnverksamheten i skolväsendet. Arbetet handlar således inte bara om att förhindra diskriminering under den tid verksamheten pågår. Skolans uppgift sträcker sig längre och handlar om barn och elever som nuvarande och framtida samhällsmedborgare. På det sättet är frågorna integrerade

med kärnverksamheten på ett annat sätt än på övriga samhällsområden. Skolans arbete mot diskriminering kan och ska få återverkningar även på andra samhällsområden i takt med att barn och elever växer upp och kommer ut i arbetslivet och agerar i samhället.

Aktiva åtgärder mot diskriminering fyller enligt regeringen en viktig funktion i arbete mot diskriminering och är avsedda att verka pådrivande och mana till ökade ansträngningar för att motverka diskriminering och främja lika rättigheter och möjligheter. Att utbildningsanordnare inom det skollagsreglerade området följer dessa bestämmelser är av stor vikt för barn och elever. Det förebyggande arbetet som främjar allas lika rättigheter och möjligheter skapar en grund för likvärdiga möjligheter för barn och elever att lära och utvecklas i förskolan och skolan.. Syftet med aktiva åtgärder är att dessa ska fungera som ett förebyggande och tydligt verktyg mot diskriminering i det dagliga arbetet i verksamheterna. Det förebyggande arbetet kan bespara huvudmannen för verksamheten kostnadskrävande arbetsinsatser i efterhand genom t.ex. långdragna processer vid en påtalad diskriminering. Skolornas aktiva åtgärder mot diskriminering är också nära kopplade till aktiva åtgärder mot annan kränkande behandling och till skollagens bestämmelser om alla elevers rätt till en skolmiljö som präglas av trygghet och studiero.

Arbetet med aktiva åtgärder

Bestämmelser om arbetet med aktiva åtgärder i den skollagsreglerade verksamheten finns dels i 3 kap. diskrimineringslagen, dels i 6 kap. skollagen. Sedan 2017 anvisas i diskrimineringslagen ett övergripande ramverk för arbetet med aktiva åtgärder (prop. 2015/16:135). Enligt diskrimineringslagen ska utbildningsanordnaren bl.a. ha riktlinjer och rutiner för verksamheten i syfte att förhindra trakasserier och sexuella trakasserier (4 kap. 18 §). Enligt skollagen är huvudmännen skyldiga att bedriva ett målinriktat arbete för att motverka kränkande behandling av barn och elever. Det råder en skyldighet att förebygga och förhindra kränkande behandling och varje år ska det upprättas en plan med en översikt över de åtgärder som behövs för att förebygga och förhindra detta (6 kap. 6–8 §§ skollagen). Det konkreta arbetet mot trakasserier och kränkande behandling i skolorna kan, och bör, som oftast inte särskiljas. Arbetet bör i stället ske gemensamt och i ett sammanhang eftersom dessa företeelser ofta går in i varandra. I praktiken rör det sig också ofta om ett gemensamt dokument som behandlar skolans åtgärder mot såväl trakasserier som annan kränkande behandling.

Effektivare tillsyn över aktiva åtgärder

Ansvar för tillsyn över bestämmelserna om aktiva åtgärder mot diskriminering och andra kränkningar i skolan är som beskrivits i dag delat mellan DO och Skolinspektionen. Förutsättningarna för att utöva tillsyn i skolan skiljer sig dock åt mellan myndigheterna. Skolinspektionen har enbart skolan som tillsynsområde medan DO har ett bredare uppdrag och utövar tillsyn över flera områden. Av naturliga skäl kan inte DO:s tillsyn i skolan vara lika omfattande som Skolinspektionens. Skolinspektionen har även en tydlig närvaro och koppling till skolan, och sådana kunskaper om skolområdet, som innebär att Skolinspektionen har större möjligheter än

DO att vidta adekvata åtgärder. Det framstår vidare som mindre effektivt att ha två tillsynsmyndigheter som i praktiken granskar det nära sammankopplade arbetet med aktiva åtgärder enligt skollagen och diskrimineringslagen. Tillsynen över 3 kap. diskrimineringslagen om aktiva åtgärder i den skollagsreglerade verksamheten bör därför flyttas från DO till Skolinspektionen. Skolinspektionen har en väl inarbetad tillsynsverksamhet vilket bör vara en fördel då tillsynen av aktiva åtgärder i diskrimineringslagen kan inordnas i ett redan befintligt system. Med en tillsynsmyndighet i stället för två skulle utbildningsanordnare och personal även få minskad administrativ börda.

Skolinspektionen har verktyg för en effektiv tillsyn

Skolinspektionen utövar tillsyn över bl.a. skolväsendet. Bestämmelser om Skolinspektionens tillsyn finns i 26 kap. skollagen. Med tillsyn avses i skollagen en självständig granskning som har till syfte att kontrollera om den verksamhet som granskas uppfyller de krav som följer av lagar och andra föreskrifter. I tillsynen ingår att fatta de beslut om åtgärder som kan behövas för att den huvudman som bedriver verksamheten ska rätta fel som upptäckts vid granskningen. För elevernas skull är det av yttersta vikt att tidigt uppmärksamma och påpeka brister i en skola (prop. 2009/10:165 s. 538 f.). I kapitlet finns bestämmelser om Skolinspektionens befogenheter vid tillsyn, bl.a. tillträde till lokaler och uppgiftsskyldighet för den som granskas. Där regleras också den trappliknande konstruktion som gäller för myndighetens sanktionsmöjligheter generellt, såsom vitesförelägganden och tillfälligt verksamhetsförbud. I yttersta fall kan ett godkännande av en enskild som huvudman för en skola återkallas och statliga tvångsingripanden ske mot kommunala skolor. Proportionalitetsprincipen ska dock naturligtvis alltid tillämpas. Skolinspektionens tillsyn gäller dock inte i den mån tillsynen är en särskild uppgift för en annan tillsynsmyndighet (26 kap. 3 § andra stycket skollagen).

När det gäller diskriminering är det i dag DO som har i uppgift att utöva tillsyn över bestämmelserna om aktiva åtgärder. När det gäller brister i utbildningsanordnares arbete med aktiva åtgärder kan ett vitesföreläggande meddelas av Nämnden mot diskriminering på begäran av DO. När Skolinspektionen får tillsyn över dessa bestämmelser i diskrimineringslagen uppstår frågan om vilka bestämmelser som ska tillämpas vid tillsynen, diskrimineringslagens eller skollagens. Skolinspektionen tillämpar i dag skollagens bestämmelser vid tillsynen över arbetet med aktiva åtgärder mot annan kränkande behandling. Det är en fördel om samma bestämmelser kan tillämpas även vid tillsynen över arbetet med aktiva åtgärder mot diskriminering. Skolinspektionen har därigenom ett regelverk att förhålla sig till vid tillsynen vilket bör vara det mest effektiva. Särskilt mot bakgrund av att skolorna ofta sammanväver de aktiva åtgärderna mot såväl diskriminering som annan kränkande behandling. Skolinspektionen har, som angetts ovan, också verktyg för en effektiv tillsyn på skolområdet. Det övergripande syftet med tillsynen är att höja kvaliteten i de verksamheter som granskas.

I diskrimineringslagen används som angetts tidigare uttrycket utbildningsanordnare som en allmän samlingsterm för dem som bedriver utbildningsverksamhet. I förarbetena anges att utbildningsanordnare är ett

neutralt och ofta använt uttryck i utbildningssammanhang som redan förekommer i t.ex. lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina (prop. 2007/08:95 s. 188). I diskrimineringslagen förtydligas dock att diskrimineringsersättning på utbildningsområdet ska betalas av huvudmannen för verksamheten (5 kap. 2 §). I skollagens tillsynskapitel används istället uttrycket ”den vars” (26 kap. 7 §) och begreppet huvudmannen. Skolinspektionens vitesförelägganden riktas t.ex. mot huvudmannen som ytterst ansvarig för utbildningen (26 kap. 10 §). Detta mot bakgrund av att det yttersta ansvaret för att utbildningen bedrivs i enlighet med gällande bestämmelser alltid vilar på huvudmannen, som genom resurstilldelning och övergripande planering bestämmer ramarna för verksamheten (prop. 2009/10:165 s. 547 f.). Detta bör gälla även när Skolinspektionen övertar tillsynen över aktiva åtgärder mot diskriminering i den skollagsreglerade verksamheten.

8 I k r a f t - t o r c h ä d a n d e ö v e r g å n g s b e s t ä m m e l s e

Regeringens förslag: Lagändringarna ska träda i kraft den 1 mars 2019.

Äldre föreskrifter ska fortfarande gälla i fråga om diskriminering och repressalier som ägt rum före ikraftträdandet och i fråga om aktiva åtgärder som har eller skulle ha vidtagits före ikraftträdandet.

Skälen för regeringens förslag: Lagändringarna bör träda i kraft så snart som möjligt, då de syftar till att stärka barns och elevers skydd mot kränkningar i den skollagsreglerade verksamheten. Det är av stor vikt att förutsättningarna för barn och elever att ta tillvara sina rättigheter stärks skyndsamt. Förslagen innebär direkta förändringar främst för DO och Skolinspektionen. Mot denna bakgrund föreslås att lagändringarna träder i kraft den 1 mars 2019.

Vid diskriminering och repressalier som skett före ikraftträdandet ska äldre föreskrifter gälla. I dessa fall har inte Skolinspektionen utan DO rätt föra talan om diskrimineringsersättning. I de fall diskriminering eller repressalier ägt rum efter ikraftträdandet är även Skolinspektionen behörig att föra talan om diskrimineringsersättning. För de aktiva åtgärder som har eller skulle ha vidtagits före ikraftträdandet ska äldre föreskrifter om DO:s tillsyn gälla.

9 K o n s e k v e n s e r

9.1 Förstärkt tillsyn av diskrimineringslagen på skolområdet

Regeringen föreslår att tillsynen över bestämmelserna i diskrimineringslagen om aktiva åtgärder mot diskriminering inom den skollagsreglerade verksamheten flyttas över från DO till Statens skolinspektion. Vidare föreslås att även Skolinspektionen, jämte DO, får rätt att föra talan för enskilda barn och elever när det gäller diskrimineringsförbuden på skolområdet. Till skillnad från i dag får alltså Skolinspektionen talerätt även i renodlade diskrimineringsmål.

Att skyddas mot diskriminering är en mänsklig rättighet och lagstiftningen bör utformas så att den får ett tydligt genomslag. Det handlar dels om att de barn och elever som utsätts för diskriminering ska få en reell möjlighet till upprättelse, dels om att utbildningsanordnare ska arbeta förebyggande för att motverka diskriminering och främja lika rättigheter och möjligheter. En självklar utgångspunkt är barnrättsperspektivet.

9.2 Alternativa lösningar

Syftet med regeringens förslag är att stärka tillsynen över diskrimineringslagens bestämmelser på det skollagsreglerade området. De barn och elever som utsätts för diskriminering och annan kränkande behandling måste få hjälp på samma villkor, vilket de inte får i dag. Ett alternativ är att inte föreslå någon ändring av dagens bestämmelser. Samarbetet mellan DO och Skolinspektionen fungerar enligt myndigheterna bra. Det finns ett samverkansavtal, som kontinuerligt uppdateras, och en samverkansgrupp som träffas regelbundet. Detta skulle kunna tala för ett fördjupat samarbete för att lösa de problem som finns. Regeringen bedömer dock att det inte är ett framkomligt alternativ för att komma till rätta med problemen som finns ur ett barnrättsperspektiv. Myndigheterna har olika förhållningssätt till sina uppdrag. Skolinspektionen utreder i princip alla anmälningar som kommer in gällande kränkande behandling. DO har ett bredare uppdrag att verka för att diskriminering inte förekommer i samhället i stort.

I betänkandet Bättre skydd mot diskriminering (SOU 2016:87) föreslogs att diskrimineringslagens regler som rör skollagsreglerad verksamhet skulle föras över till skollagen och där samordnas helt med reglerna om åtgärder mot annan kränkande behandling. Samordningen skulle bl.a. ske genom att diskrimineringsersättning skulle vara påföljden även i fråga om kränkande behandling som inte är diskriminering. Som redogjorts för i avsnitt 5 bedömer regeringen inte att det är ett möjligt alternativ.

9.3 Samhällsekonomiska konsekvenser

Förslagen innebär samhällsekonomiska kostnader och nyttor för berörda aktörer. Alla barn och elever i den skollagsreglerade verksamheten får genom förslaget hjälp på samma villkor oavsett om de har utsatts för diskriminering eller för kränkande behandling enligt skollagen. Barn och elever som utsatts för diskriminering kan vända sig till Skolinspektionen eller DO för att få sin sak utredd och prövad. Genom att Skolinspektionen får rätt att utreda och processa även i renodlade mål om diskriminering blir skyddet för barn och elever i skolan mer effektivt.

Genom att skolorna får en tillsynsmyndighet att förhålla sig till när det gäller kraven på förebyggande aktiva åtgärder mot såväl diskriminering som kränkande behandling kan arbetet bli mer samordnat. Skolinspektionens upparbetade rutiner för en regelbunden tillsyn, jämfört med DO:s mer begränsade möjligheter att utföra tillsyn, bör också kunna effektivisera tillsynen. Skolans arbete mot diskriminering bör vidare kunna få återverkningar även på andra samhällsområden i takt med att barn och elever växer upp och kommer ut i arbetslivet och agerar på andra samhällsområden. Med en tillsynsmyndighet i stället för två skulle utbildningsanordnare och personal även kunna få en minskad administrativ börda och vända sig till Skolinspektionen för råd och vägledning kring det samlade arbetet med aktiva åtgärder (se 26 kap. 9 § skollagen).

Förslagen innebär att diskrimineringsbestämmelserna som rör skolans område behålls i den fortsatt samlade diskrimineringslagen. Fördelarna med en gemensam lagstiftning är att det underlättar skapandet av ett likartat skydd mot diskriminering oavsett diskrimineringsgrund och samhällsområde. Det kan också antas bidra till en uniform tillämning och gemensam rättspraxis på hela diskrimineringsområdet.

Förslagen medför kostnader i form av krav på kompetenshöjande insatser på Skolinspektionen när det gäller diskrimineringsfrågor. Vidare kommer Skolinspektionen att få fler anmälningsärenden. Det innebär ökade kostnader för myndigheten. För DO innebär förslagen ett område mindre att utöva tillsyn över samt färre ärenden att utreda. Förslagen innebär också att samarbetet mellan Skolinspektionen och DO behöver fortsätta och utvecklas.

Regeringens bedömning är att den samhällsekonomiska nyttan av förslagen överväger de samhällsekonomiska kostnaderna

9.4 Konsekvenser för Skolinspektionen

Skolinspektionen blir ansvarig för tillsynen av arbetet med aktiva åtgärder enligt diskrimineringslagen när det gäller verksamhet enligt skollagen. Regeringen bedömer att konsekvenserna för Skolinspektionen såvitt avser denna tillsyn, dvs. den rent faktiska inspektionen över skolorna, blir begränsade. Det finns redan i dag ett väl fungerande tillsynsarbete hos Skolinspektionen som omfattar näralkigande frågor, såsom förbudet mot kränkande behandling och det målinriktade arbetet för att motverka sådan behandling. Därutöver utövas tillsynen av ett betydligt större antal

inspektörer än vad DO har tillgång till. Skolinspektionen behöver således inte genomföra några ytterligare inspektioner än vad som genomförs i dag. De områden som tillkommer ligger så nära de som redan omfattas av Skolinspektionens tillsyn att ändringen inte leder till något betydande merarbete. Vissa interna utbildningsinsatser kommer att behövas, men i övrigt bedöms förslagen i den delen inte komma att leda till ökade kostnader.

Vidare föreslås Skolinspektionen få talerätt gällande diskrimineringsförbuden på det skollagsreglerade området. Vad gäller individanmälningar så hanterar Skolinspektionen redan i dag anmälningar i ärenden som gäller kränkande behandling enligt skollagen. Förslaget bedöms leda till en ökad ärendehantering hos Skolinspektionen, eftersom de flesta ärenden som rör skolan och som i dag handläggs av DO i stället kan antas komma att handläggas av Skolinspektionen. DO tog emot ca 370 ärenden om diskriminering som rörde skollagsreglerad verksamhet 2017 (jämfört med ca 270 ärenden under 2016). De tillkommande ärendena kan därför bedömas ligga kring åtminstone 350 ärenden per år. Med myndighetens beräkningar som grund bedöms kostnaden för att handlägga 350 tillkommande ärenden vara 12 250 000 kronor.

Förslaget om att Skolinspektionen får föra talan om diskrimineringsersättning bedöms vidare medföra behov av vissa utbildnings- och informationsinsatser hos Skolinspektionen, bland annat implementeringskostnader för extern information, intern utbildning, systemanpassning och dylikt. Dessa kostnader bedöms uppgå till 750 000 kronor 2019.

Regeringen bedömer sammantaget att tillkommande kostnader för Skolinspektionen blir 13 000 000 kronor 2019 och 12 250 000 kronor från och med 2020.

9.5 Konsekvenser för DO

DO har som expertmyndighet vad gäller frågor om diskriminering särskilda kunskaper och erfarenheter som i och med aktuella förslag kan behållas. DO har en samlad erfarenhet av och en överblick över hela diskrimineringsområdet som är mycket värdefull. Genom förslagen behåller DO delar av sitt uppdrag på det skollagsreglerade området. DO:s tillsynsområde blir dock mindre, vilket bedöms innebära minskade kostnader för DO. Regeringen bedömer att de resurser som frigörs hos DO, med anledning av att tillsynen över skollagsreglerad verksamhet vad gäller aktiva åtgärder försvinner, innebär minskade kostnader motsvarande 1,5 heltidstjänster, 1 700 000 kronor.

Förslaget om att Skolinspektionen får talerätt i mål om diskrimineringsersättning innebär att antalet anmälningar till DO kommer att minska. DO tog under 2016 emot ca 270 enskilda ärenden som avser det skollagsreglerade området att jämföra med ca 370 anmälningar 2017. Enligt DO skulle en flytt av tillsynen av diskrimineringsförbuden, i enlighet med förslagen i betänkandet Bättre skydd mot diskriminering, på det skollagsreglerade området kunna frigöra två heltidstjänster. I och med att regeringens förslag innebär att DO fortsatt kommer ha tillsyn över

förbuden på det skollagsreglerade området, samt talerätt för enskilda, bedömer regeringen att DO bör behålla en heltidstjänst för att kunna fortsätta detta arbete. Det innebär minskade kostnader med 1 000 000 kronor.

Regeringen bedömer sammantaget att de minskade kostnaderna för DO blir 2 700 000 kronor.

9.6 Konsekvenser för Skolverket

Statens skolverk bedöms få vissa nya uppgifter som att genomföra utbildningsinsatser, utbildningar och även intern kompetensutveckling samt rådgivning. Skolverket behöver dessutom ha en förstärkt samverkan med DO. Med regeringens förslag kommer DO fortsatt ha tillsyn över förbuden på det skollagsreglerade området samt talerätt för enskilda. DO kommer även att samverka med Skolinspektionen och Skolverket och bistå dem i uppbyggandet av kompetens inom myndigheterna. Mot denna bakgrund bedömer regeringen att de kostnader som kan uppstå för Skolverket till följd av förslaget är begränsade och ryms inom myndighetens befintliga anslag.

9.7 Konsekvenser för barn och unga samt utbildningsanordnare

Regeringen föreslår i denna lagrådsremiss att tillsynen över aktiva åtgärder mot diskriminering i skollagsreglerad verksamhet ska flyttas från DO till Skolinspektionen. Detta förslag bedöms få positiva konsekvenser för barn och unga. Ett avgörande skäl för regeringens förslag är barnrättsperspektivet. Skyddet för barn och elever måste vara effektivt. Förslaget kan ge bättre förutsättningar för skolhuvudmännen och verksamheterna att organisera ett mer samlat och systematiskt kvalitetsarbete i frågor om att förebygga kränkande behandling, trakasserier och diskriminering samt att främja likabehandling. Vidare kan förslaget också få effekten att frågor om diskriminering uppmärksammas i större utsträckning i skolorna när Skolinspektionen i sin regelbundna tillsyn inte bara granskar arbetet mot annan kränkande behandling utan även arbetet mot diskriminering. Det kan i förlängningen bidra till ett bättre skydd för barn och elever.

Vidare föreslås att även Skolinspektionen som part ska få föra talan om diskrimineringsersättning för en enskild som medger det i mål om diskriminering i skollagsreglerad verksamhet. Barn och elever som utsätts för diskriminering i skolan får därigenom fler vägar till upprättelse. Genom att ha en tillsynsmyndighet som är ansvarig för både diskriminering och kränkande behandling blir det lättare för barn och elever, samt deras vårdnadshavare, att veta vart de ska vända sig. En konsekvens är att risken för att barn och elever slussas mellan myndigheter minskar.

Sammantaget bedömer regeringen att förslagen leder till en stärkt ställning för barn och elever som utsätts för diskriminering i skolan och

bättre möjligheter för dem att ta tillvara sina rättigheter. De skillnader som finns i dag såväl när det gäller tillsynen över det förebyggande arbetet som när barn och elever utsätts för diskriminering eller annan kränkande behandling minskar betydligt genom förslagen. En förutsättning för att detta ska ske är dock att barn och elever får information om sina rättigheter och de möjligheter som samhället erbjuder i form av stöd och hjälp. Att känna till sina rättigheter är ofta en förutsättning för att kunna påverka sin egen situation. Enligt barnkonventionen har barn rätt till anpassad information i frågor som rör dem. Där har främst Skolinspektionen, DO och Skolverket men även andra som arbetar med barn och elever på skolområdet ett ansvar. Dessa aktörer måste försäkra sig om att barn och elever har information som är särskilt utformad och lättillgänglig för barn och unga.

Konsekvenserna för utbildningsanordnarna är att arbetet med aktiva åtgärder kan ske mer samlat och effektivt. Med en tillsynsmyndighet i stället för två får utbildningsanordnarna en minskad administrativ börda och kan i huvudsak vända sig till en myndighet i frågor som rör såväl diskriminering som annan kränkande behandling.

9.8 Konsekvenser för domstolarna

Förslaget om talerätt för Skolinspektionen i mål om diskrimineringsersättning innebär att något fler fall av diskriminering kan komma att prövas i domstol, något som kan öka kostnaderna för domstolarna.

Förslaget är dock av mycket begränsad omfattning i relation till domstolarnas verksamhet som helhet. Det finns därför anledning att utgå från att hanteringen av tillkommande mål med anledning av förslaget kan klaras inom ramen för de resurser som domstolarna har i dag.

9.9 Konsekvenser för jämställdheten

En förstärkt tillsyn över det skollagsreglerade området innebär ett stärkt skydd mot diskriminering och ett främjande av lika rättigheter och möjligheter oavsett bl.a. kön. Sexuella trakasserier är en form av diskriminering enligt diskrimineringslagen. Sexuella trakasserier är också en fråga om makt och kön och därför en fråga om jämställdhet. Uppropet #Metoo har synliggjort omfattande missförhållanden inom bl.a. utbildningsväsendet. Arbetet mot sexuella trakasserier utifrån diskrimineringslagen är enligt regeringen centralt för att komma till rätta med problemen. Genom förslaget stärks tillsynen på det skollagsreglerade området och enskilda barn och elever som utsätts för diskriminering får en reell möjlighet till upprättelse. Förslaget kan på så sätt gynna flickor och kvinnor och på sikt bidra till ökad jämställdhet mellan flickor och pojkar och kvinnor och män.

10 F ö r f a k t o m m e n g t s a r

10.1 Förslaget till lag om ändring i diskrimineringslagen (2008:567)

4 kap.

1 § Diskrimineringsombudsmannen ska utöva tillsyn över att denna lag följs. Ombudsmannen ska i första hand försöka få dem som omfattas av lagen att frivilligt följa den.

Ombudsmannens tillsyn omfattar dock inte tillsyn över att bestämmelserna i 3 kap. om aktiva åtgärder följs när det gäller utbildning eller annan verksamhet som regleras i skollagen (2010:800). Av 6 a § framgår att Statens skolinspektion ska utöva denna tillsyn.

Bestämmelser om ombudsmannens uppgifter finns också i lagen (2008:568) om Diskrimineringsombudsmannen.

Av paragrafens *andra stycke*, som är nytt, framgår att tillsynen över bestämmelserna i 3 kap. om aktiva åtgärder när det gäller utbildning eller annan verksamhet som regleras i skollagen undantas från DO:s tillsynsområde. DO har dock fortsatt tillsyn över aktiva åtgärder på utbildningsområdet när det gäller utbildning enligt högskolelagen (1992:1434) och utbildning som kan leda fram till en examen enligt lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina (se 2 kap. 15 §). Paragrafen behandlas i avsnitt 7.

6 a § *Statens skolinspektion ska utöva tillsyn över att bestämmelserna i 3 kap. om aktiva åtgärder följs när det gäller utbildning eller annan verksamhet enligt skollagen (2010:800). För Skolinspektionens tillsyn gäller bestämmelserna i 26 kap. 2–18 §§ skollagen.*

Av 6 kap. 2 § framgår att Skolinspektionen får föra talan i domstol för en enskild som medger det. Av 26 kap. 8 a § skollagen framgår att Skolinspektionen i samband med det kan genomföra viss utredning.

I paragrafen, som är ny, regleras ansvaret för tillsynen över aktiva åtgärder i verksamhet enligt skollagen.

I *första stycket* anges att Skolinspektionen ska utöva tillsyn över att bestämmelserna i 3 kap. om aktiva åtgärder följs när det gäller utbildning eller annan verksamhet enligt skollagen. Skolinspektionen utövar även tillsyn över att bestämmelserna om aktiva åtgärder mot kränkande behandling enligt 6 kap. skollagen följs. Tillsynen av aktiva åtgärder i diskrimineringslagen kan inordnas i ett redan befintligt system. Skolornas arbete med aktiva åtgärder enligt skollagen och diskrimineringslagen är nära sammankopplat och i praktiken rör det sig ofta om ett och samma dokument. Skolorna får därmed en myndighet att förhålla sig till när det gäller arbetet med aktiva åtgärder.

I *andra stycket* finns en upplysning om Skolinspektionens talerätt enligt 6 kap. 2 § och en upplysning om Skolinspektionens möjlighet enligt

26 kap. 8 a § skollagen (2010:800) att i samband med det genomföra viss utredning.

När Skolinspektionen utövar tillsyn ska bestämmelserna i 26 kap. 2–18 §§ skollagen tillämpas. Dessa bestämmelser tillämpar Skolinspektionen vid sin tillsyn över arbetet mot annan kränkande behandling.

Paragrafen behandlas i avsnitt 7.

6 kap.

2 § Rätt att som part föra talan för en enskild som medger det har

1. Diskrimineringsombudsmannen,

2. Statens skolinspektion i mål om tillämpningen av 2 kap. 5, 7 och 19 §§ som avser verksamhet som regleras i skollagen (2010:800), och

3. en ideell förening som enligt sina stadgar har att ta till vara sina medlemmars intressen och som inte är en sådan arbetstagarorganisation som avses i fjärde stycket.

När ombudsmannen, Skolinspektionen eller föreningen för sådan talan får de i samma rättegång också föra annan talan för den enskilde om han eller hon medger det. I mål enligt 1 § första stycket förs ombudsmannens talan i Arbetsdomstolen. För barn under 18 år som inte har ingått äktenskap krävs vårdnadshavarens eller vårdnadshavarnas medgivande.

För att få föra talan ska föreningen med hänsyn till sin verksamhet och sitt intresse i saken, sina ekonomiska förutsättningar att föra talan och förhållandena i övrigt vara lämpad att företräda den enskilde i målet.

När en arbetstagarorganisation har rätt att föra talan för den enskilde enligt 4 kap. 5 § lagen (1974:371) om rättegången i arbetstvister, får ombudsmannen eller föreningen föra talan bara om arbetstagarorganisationen inte gör det.

I paragrafen regleras talerätten för enskilds räkning.

I första stycket har Skolinspektionen lagts till. Skolinspektionen har rätt att som part föra talan för en enskild som medger det i mål om tillämpningen av 2 kap. 5, 7 och 19 §§ som avser verksamhet som regleras i skollagen, dvs. om diskrimineringsförbudet, skyldigheten att utreda och vidta åtgärder mot trakasserier och repressalieförbudet. Första stycket har även formulerats om genom införande av en punktlista över vilka som får föra talan för enskilds räkning.

I andra stycket regleras att även Skolinspektionen i samma rättegång också får föra annan talan för den enskilde om denna medger det.

Paragrafen behandlas i avsnitt 6.

7 § I mål enligt 1 § andra stycket kan det förordnas att vardera parten ska bära sin rättegångskostnad, om den part som har förlorat målet hade skälig anledning att få tvisten prövad. Detta gäller dock inte när Diskrimineringsombudsmannen eller Statens skolinspektion för talan för en enskild enligt 2 §.

I mål enligt 1 § första stycket gäller i stället 5 kap. 2 § lagen (1974:371) om rättegången i arbetstvister.

I paragrafens första stycke regleras ett undantag från den huvudregel i 18 kap. rättegångsbalken som föreskriver att den part som förlorar målet ska ersätta motparten för dennes rättegångskostnader. I styckets andra mening har Skolinspektionen lagts till, vilket innebär att undantaget även gäller när myndigheten för talan.

10 § Bestämmelserna i rättegångsbalken om part ska gälla även den för vilken Diskrimineringsombudsmannen, *Statens skolinspektion* eller en förening för talan enligt denna lag såvitt gäller jävsförhållande, pågående rättegång, personlig inställelse samt förhör under sanningsförsäkran och andra frågor som rör bevisningen.

När en enskild för talan enligt denna lag får Diskrimineringsombudsmannen, *Statens skolinspektion* eller en förening inte väcka talan för den enskilde om samma sak.

Av paragrafens *första stycke* följer att i sådana fall när DO, Skolinspektionen eller en förening för talan för en enskilds räkning ska den enskilde i vissa avseenden behandlas som om denna vore part i rättegången, trots att den egentliga partsställningen intas av DO, Skolinspektionen eller föreningen.

Av paragrafens *andra stycke* gäller beträffande pågående rättegång ett spegelvänt förhållande på så sätt att en talan för en enskilds räkning som väcks av DO, Skolinspektionen eller en förening inte får tas upp till prövning om en rättegång rörande samma sak redan inletts av den enskilde.

Paragrafen har ändrats på så sätt att Skolinspektionen har lagts till.

11 § Rättens avgörande i ett mål där Diskrimineringsombudsmannen, *Statens skolinspektion* eller en förening för talan för en enskild får överklagas av den enskilde, om det får överklagas av ombudsmannen, Skolinspektionen eller föreningen.

När rättens avgörande i ett mål som avses i första stycket har vunnit laga kraft får saken inte prövas på nytt på talan av vare sig den enskilde eller Diskrimineringsombudsmannen, *Skolinspektionen* eller föreningen.

Paragrafens *första stycke* innebär att en enskild för vilken DO, Skolinspektionen eller en förening för talan har rätt att överklaga avgörandet även om DO, Skolinspektionen eller föreningen inte gör det. Rätten är begränsad till de fall DO, Skolinspektionen eller föreningen hade haft rätt att överklaga.

Enligt paragrafens *andra stycke* får avgörandet rättskraft i förhållande till den enskilde på samma sätt som om den enskilde själv hade fört talan.

Paragrafen har ändrats på så sätt att Skolinspektionen har lagts till.

10.2 Förslaget till lag om ändring i skollagen (2010:800)

26 kap.

3 § Statens skolinspektion har tillsyn över

1. skolväsendet, särskilda utbildningsformer och annan pedagogisk verksamhet enligt denna lag,

2. utbildning som avses i 29 kap. 17 §,

3. hur en kommun uppfyller sina skyldigheter enligt 7 kap. 21 och 22 §§, 24 kap. 23 och 24 §§ samt 29 kap. 9 §, och

4. hur en kommun uppfyller sitt tillsynsansvar enligt 4 §.

Första stycket gäller inte om tillsynen är en särskild uppgift för en annan tillsynsmyndighet.

Av 4 kap. 6 a § diskrimineringslagen (2008:567) framgår att Skolinspektionen även har tillsyn över att bestämmelserna i 3 kap. diskrimineringslagen (2008:567) om aktiva åtgärder följs när det gäller utbildning och annan verksamhet enligt skollagen.

Paragrafens tredje stycke, som är nytt, innehåller en upplysning om att Skolinspektionen även har tillsyn över 3 kap. diskrimineringslagen om aktiva åtgärder när det gäller utbildning och annan verksamhet enligt skollagen. För Skolinspektionens tillsyn på detta område gäller Skolinspektionens generella tillsynsbestämmelser i 26 kap. skollagen (se nya 4 kap. 6 a § diskrimineringslagen).

Paragrafen behandlas i avsnitt 7.

8 a § *Bestämmelserna i 6–8 §§ tillämpas även i den omfattning som behövs för att Statens skolinspektion ska kunna ta tillvara barns och elevers enskilda rätt när Skolinspektionen för talan eller utreder förutsättningarna för en talan enligt 6 kap. 2 § diskrimineringslagen (2008:567).*

I paragrafen, som är ny, regleras att bestämmelserna om tillträde till lokaler och andra utrymmen i 6 § och om uppgiftsskyldighet i 7 § är tillämpliga när Skolinspektionen för talan eller utreder förutsättningarna för en talan enligt 6 kap. 2 § diskrimineringslagen. Skolinspektionen har rätt att, i den omfattning det behövs för att kunna ta tillvara barns och elevers enskilda rätt, få tillträde till de byggnader, lokaler och andra utrymmen som används i verksamheten. På Skolinspektionens begäran är vidare den i vars verksamhet den påtalade handlingen företogs skyldig att lämna upplysningar samt tillhandahålla handlingar och annat material som behövs för att Skolinspektionen ska kunna ta tillvara barns och elevers enskilda rätt. Skolinspektionen har enligt 8 § möjligheten att förelägga den som är uppgiftsskyldig enligt 7 § att fullgöra sin skyldighet.

Paragrafen behandlas i avsnitt 6.1.

Sammanfattning av betänkandet Bättre skydd mot diskriminering (2016:87)

I betänkandet föreslås att ansvaret för tillsyn över arbetet med åtgärder mot diskriminering i skollagsreglerad verksamhet flyttas från DO till Skolinspektionen. Till följd av detta flyttas diskrimineringslagens regler som rör skollagsreglerad verksamhet till skollagen och samordnas med reglerna där om kränkande behandling. Det innebär att såväl förbuden mot diskriminering och repressalier som reglerna om aktiva åtgärder för att motverka diskriminering som gäller för skollagsreglerad verksamhet kommer att regleras i skollagen. I betänkandet lämnas förslag på justeringar i skollagen med anledning av att reglerna samordnas. Ett sådant förslag är att diskrimineringsersättning ska vara den ersättningsform som gäller för alla former av kränkningar, alltså både diskriminering och annan kränkande behandling. Möjligheten att få ersättning för s.k. ekonomisk skada ska dock finnas kvar.

Betänkandets lagförslag i relevanta delar

10.3 Förslag till lag om ändring i diskrimineringslagen (2008:567)

Härigenom föreskrivs i fråga om diskrimineringslagen (2008:567)

dels att 2 kap. 5–7 §§, 3 kap. 15, 17 och 20 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny paragraf, 2 kap. 4 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

4 a §

I skollagen (2010:800) finns bestämmelser om förbud m.m. mot diskriminering i samband med verksamhet som avses i den lagen.

5 §¹

Den som bedriver *verksamhet som avses i skollagen (2010:800) eller annan utbildningsverksamhet* (utbildningsanordnare) får inte diskriminera något barn eller någon elev, student eller studerande som deltar i eller söker till verksamheten. Anställda och uppdragstagare i verksamheten ska likställas med utbildningsanordnaren när de handlar inom ramen för anställningen eller uppdraget

Den som bedriver *annan utbildningsverksamhet än sådan som avses i skollagen (2010:800)* (utbildningsanordnare) får inte diskriminera något barn eller någon elev, student eller studerande som deltar i eller söker till verksamheten. Anställda och uppdragstagare i verksamheten ska likställas med utbildningsanordnaren när de handlar inom ramen för anställningen eller uppdraget

6 §²

Förbudet i 5 § hindrar inte

1. åtgärder som är ett led i strävanden att främja jämställdhet mellan kvinnor och män vid tillträde till *annan utbildning än sådan som avses i skollagen (2010:800)*,

2. *tillämpning av bestämmelser som tar hänsyn till ålder i fråga om utbildning i förskolan, förskoleklassen, grundskolan, grundsärskolan, sameskolan,*

Förbudet i 5 § hindrar inte

1. åtgärder som är ett led i strävanden att främja jämställdhet mellan kvinnor och män vid tillträde till utbildning, *eller*

¹ Senaste lydelse 2014:958.

² Senaste lydelse 2010:861.

specialskolan eller fritidshemmet, eller sådan pedagogisk verksamhet som avses i 25 kap. skollagen, eller

3. särbehandling på grund av ålder, om den har ett berättigat syfte och de medel som används är lämpliga och nödvändiga för att uppnå syftet.

Förbudet hindrar inte heller att en folkhögskola eller ett studieförbund vidtar åtgärder som är ett led i strävanden att främja lika rättigheter och möjligheter oavsett etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning.

2. särbehandling på grund av ålder, om den har ett berättigat syfte och de medel som används är lämpliga och nödvändiga för att uppnå syftet.

7 §

Om en utbildningsanordnare får kännedom om att *ett barn eller en elev*, student eller studerande som deltar i eller söker till utbildningsanordnarens verksamhet anser sig i samband med verksamheten ha blivit utsatt för trakasserier eller sexuella trakasserier, är utbildningsanordnaren skyldig att utreda omständigheterna kring de uppgivna trakasserier och i förekommande fall vidta de åtgärder som skäligen kan krävas för att förhindra trakasserier i framtiden.

Om en utbildningsanordnare får kännedom om att *en student eller studerande* som deltar i eller söker till utbildningsanordnarens verksamhet anser sig i samband med verksamheten ha blivit utsatt för trakasserier eller sexuella trakasserier, är utbildningsanordnaren skyldig att utreda omständigheterna kring de uppgivna trakasserier och i förekommande fall vidta de åtgärder som skäligen kan krävas för att förhindra trakasserier i framtiden.

3 kap.

15 §³

Med utbildningsanordnare avses i detta kapitel den som bedriver

1. utbildning eller annan verksamhet enligt skollagen (2010:800),

2. utbildning enligt högskolelagen (1992:1434), eller

3. utbildning som kan leda fram till en examen enligt lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina.

Med utbildningsanordnare avses i detta kapitel den som bedriver

1. utbildning enligt högskolelagen (1992:1434), eller

2. utbildning som kan leda fram till en examen enligt lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina.

³ Senaste lydelse 2016:828.

17 §⁴

Arbetet med aktiva åtgärder hos en utbildningsanordnare ska omfattas av 15 § 2 och 3. Arbetet med aktiva åtgärder hos en utbildningsanordnare ska omfattas av 15 § 2 och 3.

1. antagnings- och rekryteringsförfarande,
2. undervisningsformer och organisering av utbildningen,
3. examinationer och bedömningar av studenternas prestationer,
4. studiemiljö, och
5. möjligheter att förena studier med föräldraskap.

20 §⁵

Utbildningsanordnaren ska varje år skriftligen dokumentera arbetet med aktiva åtgärder enligt 16 och 18 §§. För en sådan utbildningsanordnare som avses i 15 § 2 och 3 avser dokumentationsskyldigheten de områden som anges i 17 §. Utbildningsanordnaren ska varje år skriftligen dokumentera arbetet med aktiva åtgärder enligt 16 och 18 §§. Dokumentationsskyldigheten avser de områden som anges i 17 §.

Dokumentationen ska innehålla

1. en redogörelse för alla delar av arbetet som det beskrivs i 2 och 3 §§,
2. en redogörelse för de åtgärder som vidtas och planeras enligt 18 §, och
3. en redogörelse för hur samverkansskyldigheten enligt 19 § fullgörs.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2018.

⁴ Senaste lydelse 2016:828.

⁵ Senaste lydelse 2016:828.

10.4 Förslag till lag om ändring i skollagen (2010:800)

Härigenom föreskrivs i fråga om skollagen (2010:800)

dels att 6 kap. 2 § ska upphöra att gälla,

dels att rubrikerna närmast före 6 kap. 2 och 7 §§ ska utgå,

dels att 1 kap. 3, 5, 8 och 12 §§, 5 kap. 17 §, 6 kap. 1, 3, 6–13, 15 §§, 25 kap. 6 § och 26 kap. 7 § samt rubrikerna närmast före 6 kap. 6, 8–10 och 12 §§ ska ha följande lydelse,

d e l s a t t r u b r i k e n t i l l 6 k a p . s k a a n n a n k r ä n k a n d e b e h a n d l i n g ” ,

dels att det i lagen ska införas fyra nya paragrafer, 6 kap. 7 a, 7 b, 7 c och 10 a §§, samt två nya rubriker, en närmast före 7 c § och en närmast före 10 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

3 §⁶

I denna lag avses med

– elev: den som deltar i utbildning enligt denna lag med undantag för barn i förskolan,

– fjärrundervisning: interaktiv undervisning som bedrivs med informations- och kommunikationsteknik där elever och lärare är åtskilda i rum men inte i tid,

– fristående fritidshem: sådant fritidshem som bedrivs av en enskild och som avses i 2 kap. 7 § andra stycket,

– fristående förskola: förskoleenhet vid vilken en enskild bedriver utbildning i form av förskola,

– fristående skola: skolenhet vid vilken en enskild bedriver utbildning inom skolväsendet i form av förskoleklass, grundskola, grundsärskola, gymnasieskola, gymnasiesärskola eller sådant fritidshem som avses i 2 kap. 7 § första stycket,

– förskoleenhet: av huvudman för förskola organiserad enhet som omfattar verksamhet i en eller flera förskolebyggnader som ligger nära varandra och till enheten knuten verksamhet som inte bedrivs i någon förskolebyggnad,

– lovskola: undervisning inom grundskolan som anordnas enligt denna lag under lov under en termin eller utanför terminstid och som inte är obligatorisk för elever,

– skolenhet: av huvudman för annan skolform än förskola organiserad enhet som omfattar verksamhet i en eller flera skolbyggnader som ligger nära varandra och till enheten knuten verksamhet som inte bedrivs i någon skolbyggnad,

– undervisning: sådana målstyrda processer som under ledning av lärare eller förskollärare syftar till utveckling och lärande genom inhämtande och utvecklande av kunskaper och värden, och

– utbildning: den verksamhet inom vilken undervisning sker utifrån bestämda mål.

Begreppet diskriminering har i denna lag samma betydelse om i 1 kap. 4 § diskrimineringslagen (2008:567). Med annan kränkande behandling avses ett uppträdande som utan att vara diskriminering kränker ett barns eller en elevs värdighet.

Kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, funktionsnedsättning, sexuell läggning och ålder har samma betydelse i denna lag som i diskrimineringslagen.

5 §

Utbildningen ska utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna som människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet samt solidaritet mellan människor.

Var och en som verkar inom utbildningen ska främja de mänskliga rättigheterna och aktivt motverka *alla former av* kränkande behandling. Var och en som verkar inom utbildningen ska främja de mänskliga rättigheterna och aktivt motverka *diskriminering och annan* kränkande behandling.

Utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet.

8 §⁷

Alla ska, oberoende av geografisk hemvist och sociala och ekonomiska förhållanden, ha lika tillgång till utbildning i skolväsendet om inte annat följer av särskilda bestämmelser i denna lag.

I diskrimineringslagen (2008:567) finns bestämmelser som har till ändamål att motverka diskriminering och på andra sätt främja lika rättigheter och möjligheter inom utbildningsområdet oavsett kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder.

⁷ Senaste lydelse 2014:960.

12 §⁸

- Lagen är uppdelad i 29 kapitel. Dessa är
- inledande bestämmelser (1 kap.),
 - huvudmän och ansvarsfördelning (2 kap.),
 - barns och elevers utveckling mot målen (3 kap.),
 - kvalitet och inflytande (4 kap.),
 - trygghet och studiero (5 kap.),
 - åtgärder mot kränkande behandling (6 kap.),
 - åtgärder mot *diskriminering och annan* kränkande behandling (6 kap.),
 - skolplikt och rätt till utbildning (7 kap.),
 - förskolan (8 kap.),
 - förskoleklassen (9 kap.),
 - grundskolan (10 kap.),
 - grundsärskolan (11 kap.),
 - specialskolan (12 kap.),
 - sameskolan (13 kap.),
 - fritidshemmet (14 kap.),
 - gymnasieskolan (15–17 a kap.),
 - gymnasiesärskolan (18 och 19 kap.),
 - kommunal vuxenutbildning (20 kap.),
 - särskild utbildning för vuxna (21 kap.),
 - entreprenad och samverkan (23 kap.),
 - särskilda utbildningsformer (24 kap.),
 - annan pedagogisk verksamhet (25 kap.),
 - tillsyn, statlig kvalitetsgranskning och nationell uppföljning och utvärdering (26 kap.),
 - Skolväsendets överklagandenämnd och Lärarnas ansvarsnämnd (27 kap.),
 - överklagande (28 kap.), och
 - övriga bestämmelser (29 kap.).

5 kap.

17 §⁹

I gymnasieskolan, gymnasiesärskolan, kommunal vuxenutbildning och särskild utbildning för vuxna får huvudmannen besluta att helt eller delvis stänga av en elev om

1. eleven med otillåtna hjälpmedel eller på annat sätt försöker vilseleda vid bedömningen av elevens måluppfyllelse och kunskaper,

2. eleven stör eller hindrar utbildningens bedrivande,

3. eleven utsätter någon annan elev eller av utbildningen berörd person för kränkande behandling, eller

3. eleven utsätter någon annan elev eller av utbildningen berörd person för *diskriminering eller annan* kränkande behandling, eller

4. elevens uppförande på annat sätt inverkar negativt på övriga elevers trygghet och studiero.

⁸ Senaste lydelse 2015:482).

⁹ Senaste lydelse 2015:482.

Huvudmannen får besluta att ett beslut om avstängning ska gälla omedelbart.

Om det kan antas att någon av förutsättningarna för avstängning enligt första stycket 2–4 är uppfyllda och beslutet är nödvändigt med hänsyn till elevernas trygghet och studiero, får rektorn besluta om omedelbar avstängning.

Rektorn får inte uppdra åt någon annan att fatta beslut enligt tredje stycket.

6 kap.

Åtgärder mot kränkande behandling Åtgärder mot *diskriminering och annan kränkande behandling*

1 §

Detta kapitel har till ändamål att motverka kränkande behandling av barn och elever.

Detta kapitel har till ändamål att motverka *diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever samt att på andra sätt främja deras lika rättigheter och möjligheter oavsett kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder.*

Bestämmelserna tillämpas på utbildning och annan verksamhet enligt denna lag.

3 §

I detta kapitel avses med

- elev: utöver vad som anges i 1 kap. 3 § den som söker annan utbildning än förskola enligt denna lag,

- barn: den som deltar i eller söker plats i förskolan eller annan pedagogisk verksamhet enligt 25 kap.,

- personal: anställda och uppdragstagare i verksamhet enligt denna lag, *och* - personal: anställda och uppdragstagare i verksamhet enligt denna lag.

- *kränkande behandling: ett uppträdande som utan att vara diskriminering enligt diskrimineringslagen (2008:567) kränker ett barns eller en elevs värdighet.*

Målinriktat arbete

Huvudmannens arbete med aktiva åtgärder

6 §

Huvudmannen ska se till att det inom ramen för varje särskild verksamhet bedrivs ett *målinriktat*

Huvudmannen ska se till att det inom ramen för varje särskild verksamhet bedrivs ett

arbete för att motverka kränkande behandling av barn och elever. Närmare föreskrifter om detta finns i 7 och 8 §§.

förebyggande och främjande arbete (aktiva åtgärder)

- för att motverka diskriminering av barn och elever och på annat sätt verka för lika rättigheter och möjligheter oavsett kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder,

- för att motverka annan kränkande behandling av barn och elever, och

- för att motverka att barn och elever utsätts för repressalier.

7 §

Huvudmannen ska se till att det genomförs åtgärder för att förebygga och förhindra att barn och elever utsätts för kränkande behandling.

Huvudmannen ska genomföra arbetet med aktiva åtgärder enligt 6 § genom att

1. undersöka om det finns risker för diskriminering, annan kränkande behandling eller repressalier eller om det finns andra hinder

2. analysera orsaker till upptäckta risker och hinder,

3. vidta de förebyggande och främjande åtgärder som skäligen kan krävas, och

4. följa upp och utvärdera arbetet enligt 1–3.

7 a §

Arbetet med aktiva åtgärder ska genomföras fortlöpande.

Åtgärder enligt 7 § 3 ska tidsplanderas och genomföras så snart som möjligt.

7 b §

Huvudmannen ska ha riktlinjer och rutiner för verksamheten i syfte att förhindra trakasserier, sexuella trakasserier och annan kränkande behandling.

Huvudmannen ska följa upp och utvärdera de riksliner och rutiner som finns enligt första stycket.

Samverkan

7 c §

I arbetet med aktiva åtgärder ska huvudmannen samverka med barn, elever och anställda i verksamheten.

Plan mot kränkande behandling Dokumentation

8 §

Huvudmannen ska se till att det varje år upprättas en plan med en översikt över de åtgärder som behövs för att förebygga och förhindra kränkande behandling av barn och elever. Planen ska innehålla en redogörelse för vilka av dessa åtgärder som avses att påbörjas eller genomföras under det kommande året. En redogörelse för hur de planerade åtgärderna har genomförts ska tas in i efterföljande års plan.

Huvudmannen ska varje år skriftligen dokumentera arbetet med aktiva åtgärder enligt 7–7 b §§.

Dokumentationen ska innehålla
1. en redogörelse för att delar av arbetet som det beskrivs i 7 och 7 a §§,
2. en redogörelse för de åtgärder som vidtas och planeras enligt 7 b §, och
3. en redogörelse för hur samverkansskyldigheten enligt 7 c § fullgörs.

Förbud mot kränkande behandling

Förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling

9 §

Huvudmannen eller personalen får inte utsätta ett barn eller en elev för kränkande behandling.

Huvudmannen eller personalen får inte utsätta ett barn eller en elev för diskriminering eller annan kränkande behandling.

Förbudet hindrar inte
1. tillämpning av bestämmelser som tar hänsyn till ålder i fråga om utbildning i förskolan,

förskoleklassen, grundskolan, grundskoleklassen, sameskolan, specialskolan eller fritidshemmet, eller sådan pedagogisk verksamhet som avses i 25 kap., eller

2.särbehandling på grund av ålder, om den har ett berättigat syfte och de medel som används är lämpliga och nödvändiga för att uppnå syftet.

Förbudet hindrar inte heller att en folkhögskola vidtar åtgärder som är ett led i strävanden att främja lika rättigheter och möjligheter oavsett etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning.

Skyldighet att anmäla, utreda och vidta åtgärder mot kränkande behandling

Skyldighet att anmäla, utreda och vidta åtgärder mot trakasserier, sexuella trakasserier och annan kränkande behandling

10 §

En lärare, förskollärare eller annan personal som får kännedom om att ett barn eller en elev anser sig ha blivit utsatt för kränkande behandling i samband med verksamheten är skyldig att anmäla detta till förskolechefen eller rektorn. En förskolechef eller rektor som får kännedom om att ett barn eller en elev anser sig ha blivit utsatt för kränkande behandling i samband med verksamheten är skyldig att anmäla detta till huvudmannen. Huvudmannen är skyldig att skyndsamt utreda omständigheterna kring de uppgivna kränkningarna och i förekommande fall vidta de åtgärder som skäligen kan krävas för att förhindra kränkande behandling i framtiden.

En lärare, förskollärare eller annan personal som får kännedom om att ett barn eller en elev anser sig ha blivit utsatt för *trakasserier, sexuella trakasserier och annan* kränkande behandling i samband med verksamheten är skyldig att anmäla detta till förskolechefen eller rektorn. En förskolechef eller rektor som får kännedom om att ett barn eller en elev anser sig ha blivit utsatt för *trakasserier, sexuella trakasserier och annan* kränkande behandling i samband med verksamheten är skyldig att skyndsamt utreda omständigheterna kring de uppgivna kränkningarna och i förekommande fall vidta de åtgärder som skäligen kan krävas för att förhindra *trakasserier, sexuella trakasserier och annan* kränkande behandling i framtiden.

Första stycket första och andra meningarna ska tillämpas på motsvarande sätt om ett barn eller en elev anser sig ha blivit utsatt för trakasserier eller sexuella trakasserier på sätt som avses i diskrimineringslagen (2008:567).

För verksamhet som avses i 25 kap. och för fritidshem som inte är integrerade med en skolenhet eller förskoleenhet gäller första och andra styckena för den personal som huvudmannen utser.

För verksamhet som avses i 25 kap. och för fritidshem som inte är integrerade med en skolenhet eller förskoleenhet gäller första stycket för den personal som huvudmannen utser.

Uppgift om meriter

10 a §

Om en sökande har nekats tillträde till en utbildning, eller inte tagits ut till prov eller intervju om sådant förfarande tillämpas vid antagningen, ska sökanden på begäran få ens skriftlig uppgift av huvudmannen om vilken utbildning eller andra meriter den hade som blev antagen till utbildningen eller togs ut till provet eller intervjun.

11 §

Huvudmannen eller personalen får inte utsätta ett barn eller en elev för repressalier på grund av att barnet eller eleven *medverkat i en utredning enligt detta kapitel eller anmält eller påtalat att någon handlat i strid med bestämmelserna i kapitlet.*

Huvudmannen eller personalen får inte utsätta ett barn eller en elev för repressalier på grund av att barnet eller eleven *har*

- *medverkat i en utredning enligt detta kapitel,*

- *eller anmält eller påtalat att någon handlat i strid med bestämmelserna i kapitlet,*

- *avvisat eller fogat sig i trakasserier, sexuella trakasserier eller annan kränkande behandling från den som påstås ha diskriminerat eller utsatt barnet eller eleven för annan kränkande behandling.*

Skadestånd

Diskrimineringsersättning m.m

12 §

Om huvudmannen eller personalen åsidosätter sina eller Om huvudmannen eller personalen åsidosätter sina

skyldigheter enligt 7, 8, 9, 10 eller 11 § ska huvudmannen dels betala *skadestånd* till barnet eller eleven för den kränkning som detta innebär, dels ersätta annan skada som har orsakats av åsidosättandet. *Skadestånd för kränkning i andra fall än vid repressalier lämnas dock inte, om kränkningen är ringa.*

Om det finns särskilda skäl, kan *skadeståndet för kränkning sättas ned eller helt falla bort.*

skyldigheter enligt 7, 8, 9, 10 eller 11 § ska huvudmannen dels betala *diskrimineringsersättning* till barnet eller eleven för den kränkning som överträdelsen innebär, dels ersätta annan skada som har orsakats av åsidosättandet. *När diskrimineringsersättningen bestäms ska särskilt syftet att motverka sådana överträdelser av lagen beaktas.*

Om det finns särskilda skäl kan *diskrimineringsersättningen sättas ned helt eller delvis.*

13 §

Mål om *skadestånd* enligt detta kapitel ska handläggas enligt bestämmelserna i rättegångsbalken om rättegången i tvistemål när förlikning om saken är tillåten.

I sådana mål kan det dock förordnas att vardera parten ska bära sin rättegångskostnad, om den part som har förlorat målet hade skäligen anledning att få tvisten prövad.

Mål om *diskrimineringsersättning och om ersättning för annan skada* enligt detta kapitel ska handläggas enligt bestämmelserna i rättegångsbalken om rättegången i tvistemål när förlikning om saken är tillåten.

15 §

I en tvist om *skadestånd* enligt detta kapitel får Statens skolinspektion som part föra talan för ett barn eller en elev som medger det. När Skolinspektionen för sådan talan får myndigheten i samma rättegång också föra annan talan för barnet eller eleven om han eller hon medger det. För barn under 16 år krävs vårdnadshavares medgivande.

Bestämmelserna i rättegångsbalken om part ska gälla även den för vilken Skolinspektionen för talan enligt detta kapitel när det gäller jävsförhållande, pågående rättegång, personlig inställelse samt förhör under sanningsförsäkran och andra frågor som rör bevisningen.

När ett barn eller en elev för talan enligt detta kapitel får Skolinspektionen inte väcka talan för barnet eller eleven om samma sak.

I en tvist om *diskrimineringsersättning och om ersättning för annan skada* enligt detta kapitel får Statens skolinspektion som part föra talan för ett barn eller en elev som medger det. När Skolinspektionen för sådan talan får myndigheten i samma rättegång också föra annan talan för barnet eller eleven om han eller hon medger det. För barn under 16 år krävs vårdnadshavares medgivande.

25 kap.

6 §

Sådan verksamhet som avses i 2–5 §§ ska utformas med respekt för barnets rättigheter och i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna som människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet samt solidaritet mellan människor. Den ska förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på.

Var och en som verkar inom sådan verksamhet ska främja de mänskliga rättigheterna och aktivt motverka *alla former av* kränkande behandling. Verksamheten ska utgå från en helhetssyn på barnet och barnets behov samt utformas så att den främjar allsidiga kontakter och social gemenskap.

Var och en som verkar inom sådan verksamhet ska främja de mänskliga rättigheterna och aktivt motverka *diskriminering och annan* kränkande behandling. Verksamheten ska utgå från en helhetssyn på barnet och barnets behov samt utformas så att den främjar allsidiga kontakter och social gemenskap

26 kap.

7 §

Den vars verksamhet står under tillsyn enligt denna lag är skyldig att på tillsynsmyndighetens begäran lämna upplysningar samt tillhandahålla handlingar och annat material som behövs för tillsynen.

Den som omfattas av förbudet mot diskriminering och förbudet mot repressalier i fråga om diskriminering är skyldig att på tillsynsmyndighetens begäran lämna uppgifter om meriter när tillsynsmyndigheten biträder en begäran av en enskild enligt 6 kap. 10 a §.

Regeringen får meddela föreskrifter om att även någon annan som kan lämna upplysningar eller innehar handlingar och annat material som avser den granskade verksamheten och behövs för tillsynen ska vara skyldig att på tillsynsmyndighetens begäran lämna upplysningar, handlingar och annat material.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om vilka upplysningar, handlingar och annat material som ska lämnas.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2018.

2. Diskrimineringslagen (2008:567) gäller fortfarande i fråga om diskriminering och repressalier som har ägt rum före ikraftträdandet samt i fråga om aktiva åtgärder som har eller skulle ha vidtagits före ikraftträdandet.

Förteckning över remissinstanser

Efter remiss har yttranden över betänkandet avgetts av Svea hovrätt, Hovrätt över Skåne och Blekinge, Stockholms tingsrätt, Kammarrätten i Jönköping, Förvaltningsrätten i Karlstad, Justitiekanslern, Domstolsverket, Åklagarmyndigheten, Polismyndigheten, Statens institutionsstyrelse, Myndigheten för delaktighet, Barnombudsmannen, Arbetsgivarverket, Statskontoret, Länsstyrelsen Dalarnas län, Länsstyrelsen Gotlands län, Länsstyrelsen Jönköpings län, Länsstyrelsen Skåne, Länsstyrelsen Stockholm, Länsstyrelsen Västra Götalands län, Ekonomistyrningsverket, Statens skolverk, Statens skolinspektion, Barn- och elevombudet vid statens skolinspektion, Specialpedagogiska skolmyndigheten, Sameskolstyrelsen, Lunds universitet, Stockholms universitet, Uppsala universitet, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhälletsfrågor, Forum för levande historia, Diskrimineringsombudsmannen, Nämnden mot diskriminering, Arbetsförmedlingen, Arbetsmiljöverket, Arbetsdomstolen, Göteborgs kommun, Luleå kommun, Malmö stad, Norrköpings kommun, Skövde kommun, Stockholms kommun, Sveriges Advokatsamfund, Landsorganisationen i Sverige, Näringslivets Regelnämnd, Svenskt Näringsliv, Sveriges Akademikers Centralorganisation, Sveriges Kommuner och Landsting, Tjänstemännens centralorganisation, Astma- och allergiförbundet, Civil Rights Defenders, DHR – Förbundet för ett samhälle utan rörelsehinder, Folkbildningsrådet, Friskolornas riksförbund, Föreningen för utvecklingsstörda barn, ungdomar och vuxna, Lika Unika, Malmö mot diskriminering, Nationella sekretariatet för genusforskning, Näringslivets Regelnämnd, Personskadeförbundet, RFSL, Samarbetsorgan för etniska organisationer i Sverige, STIL, Svenska kyrkan, Svenska Tornedalingars Riksförbund – Tornionlaaksolaiset, Svenska Samernas Riksförbund, SverigeFinlandarnas delegation, Sveriges antidiskrimineringsbyråer, Sveriges kristna råd, Sveriges kvinnolobby, Synskadades Riksförbund, Transföreningen FPES, Visita, Lärarnas riksförbund, Akademikerförbundet SSR, Sveriges ingenjörer, Sveriges skolledarförbund, Antidiskrimineringsbyrån Uppsala, Riksorganisationen för Sveriges Antidiskrimineringsbyråer, Svenska Avdelningen av Internationella Juristkommissionen, Byrån mot diskriminering i Östergötland, Unga hörselskadade, Autism och Aspergerförbundet, Nationell Samverkan för Psykisk Hälsa, Funktionsrätt Sverige, Göteborgs rättighetscenter mot diskriminering, Arvidsjaur kommun, Försvarsmakten, Länsstyrelsen Västernorrlands län.

Följande instanser har avstått från att yttra sig Riksdagens ombudsmän, Riksrevisionen, Örebro universitet, Trafikverket, Transportstyrelsen, Konkurrensverket, Tillväxtverket, Regelrådet, Sametinget, Haparanda kommun, Hultsfreds kommun, Kiruna kommun, Företagarna, Afasiförbundet, Afrosvenskarnas Forum för Rättvisa, Amnesty international, Antidiskrimineringsbyrån i Trollhättan, Centrum för mångvetenskaplig forskning om rasism, Dyslexiförbundet, Elöverkänsligas Riksförbund, Elevorganisationerna i Sverige, FN-förbundet, Forum – Kvinnor och Funktionshinder, Förbundet Sveriges Dövsblinda, Förbundet Unga rörelsehindrade, Handikappförbunden,

Hjärnskadeförbundet Hjärnkraft, Hörselskadades riksförbund, Islamiska Samarbetsrådet, Judiska Centralrådet, Judiska Ungdomsförbundet i Sverige, Kulturgruppen för resandefolket, Met Nuoret, MR-fonden, Mångkulturellt centrum, MÄN, Neuroförbundet, Nätverket unga för tillgänglighet, Parkinsonförbundet, RFSU, Riksförbundet Autism, Riksförbundet Internationella Föreningar för Invandrarkvinnor, Riksförbundet för Social och Mental hälsa, Riksförbundet Vuxenutbildning i samverkan, Riksföreningen Lärvuxpedagogerna, Riksorganisationen Same Ätnam, Riksorganisationen Unga Reumatiker, Riksorganisationen Unga Synskadade, Romernas riksförbund i Europa, Rädda barnen, Sáminuorra, Spinn-off, Svenska CP-föreningen, Svenska Muslimer för Fred och Rättvisa, Sverigefinska ungdomsförbundet, Sveriges konsumenter, Sverigefinska Synskadeförbundet, Sveriges Dövas Riksförbund, Sveriges Ledarhundsförare, Tjejers rätt i samhället, Trajosko Drom.